

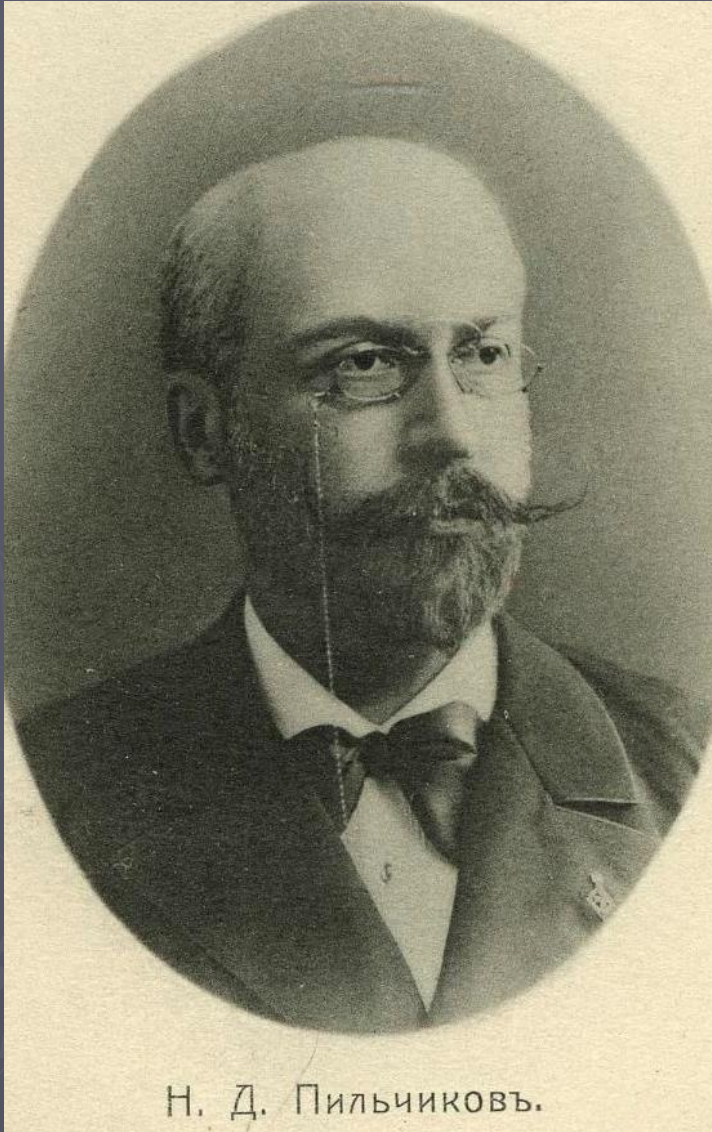
Пильчиков М. Д.
(1857-1908)

Микола Дмитрович Пильчиков – професор Харківського університету

До 160 річчя з дня народження

Микола Дмитрович Пильчиков

До нас, в наше сьогоднішнє, повертаються імена вчених, які були незаслужено забуті, хоча за часів свого життя вони були широковідомими в наукових колах, бо зробили вагомий внесок у розвиток світової науки. До них належить і **Микола Дмитрович Пильчиков** - геніальний, дивовижно обдарований фізик із надзвичайним талантом першопрохідника, в доробку якого десятки відкриттів та винаходів світового значення. Основоположник радіотелекерування та електрофотографії, один з перших дослідників властивостей рентгенівських променів, радіоактивності, геомагнетизму, метеорології, оптики. Його образно називають російським (українським, харківським) Едісоном (Теслою).

Аналіз наукової спадщини Пильчикова М.Д. засвідчує, що всі дослідження він проводив саме в тих ключових галузях, які виявились найважливішими для подальшого прогресу науки. Творча спадщина вченого - це близько 100 праць, понад 25 оригінальних приладів та установок, кілька нових експериментальних методів досліджень.

Проф. Роговський Є.О

Перший біограф М.Д. Пильчикова

Запис у енциклопедичному словнику Брокгауза і Ефрона:

Пильчиков Николай Дмитриевич

Физик, из дворян. Род. в 1857 г. в Полтаве. Учился в полтавской гимназии (1870-1876), Харьковском университете (1876-1880) и парижской "Ecole des hautes études" (1888-1889). Был профессором физики в Харьковском университете до 1894 г., в Новороссийском университете с 1894 по 1902 г., а с 1902-1908 г. состоял в Харьковском технологическом институте. Н.Д.

Пильчиков устроил в Харьковском университете магнито-метеорологическое отделение физического кабинета и метеорологическую станцию, в Новороссийском университете измерительную физическую лабораторию, в Харьковском технологическом институте станцию беспроводной телеграфии. Исхлопотал основание "Известий Харьковского Технологического Института", которых и состоял первым редактором. Кроме того, читал публичные лекции в Харькове, Одессе, Кишиневе, Херсоне, Николаеве, Елисаветграде. Начиная с 1879 г. ежегодно делал научные доклады и печатал свои исследования в России и за границей. Почетный председатель физического отделения на 1-м Менделеевском съезде. Избран действительным членом Лондонского Фарадеевского Общества, Тулузской академии наук и искусства, Международного общества электриков и различными другими учеными обществами в России, Франции, Австрии, Бельгии, Германии и Северо-Америк. Соед. Штатах.

На час завершення життєвого шляху, який трагічно обірвався у 1908 р. на 51 році життя, М.Д. Пильчиков мав чин статського радника. За заслуги він був нагороджений орденами Святого Володимира 4 ступеня, Святого Станіслава 3 ступеня та Святої Анни 2 ступеня.

Е. А. РОГОВСКИЙ.

ПРОФЕССОРЪ
Н. Д. ПИЛЬЧИКОВЪ
и его труды.

Изданіе Общества Физико-Химическихъ Наукъ при Харьковскомъ
Университетѣ.

ХАРЬКОВЪ.

Типографія „Печатное Дѣло“, Конгорская, Клещевскій пер., № 3.

1913.

231761

Е. Роговскаго.

ПРОФЕССОРЪ

Н. Д. ПИЛЬЧИКОВЪ

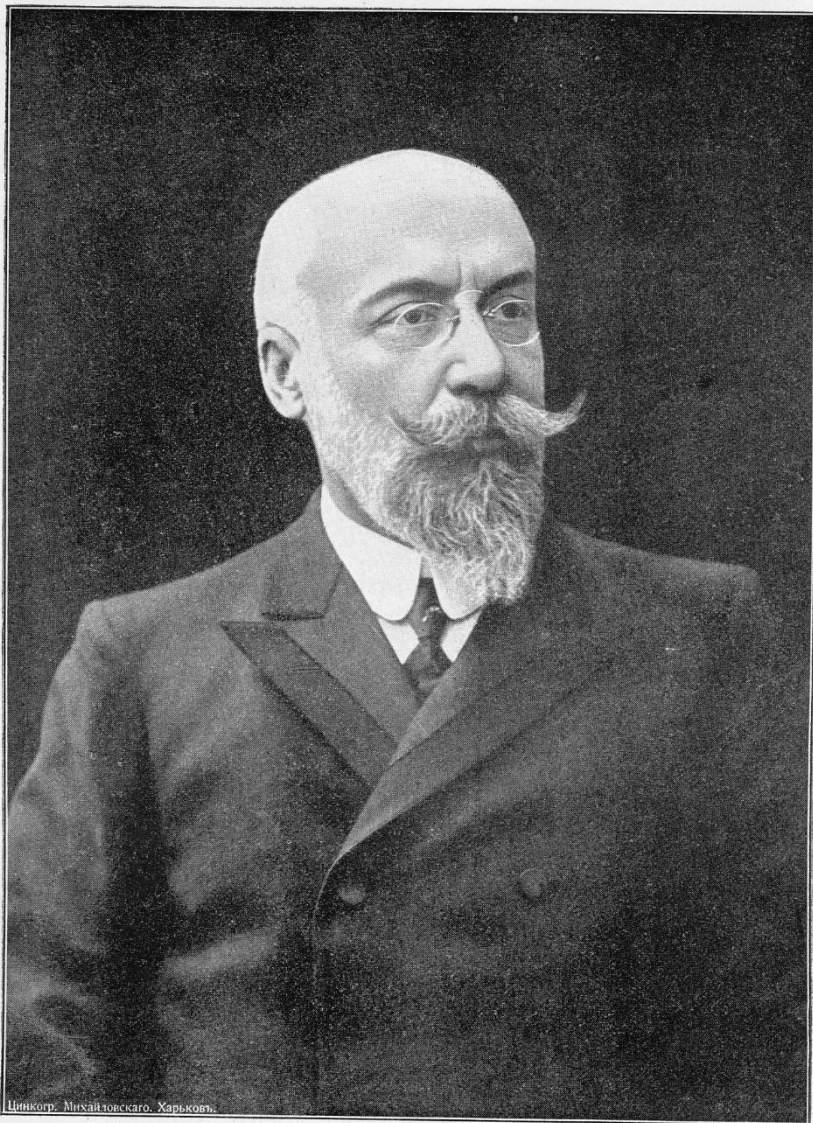
и его труды.

ХАРЬКОВЪ

Типографія и Литографія Е. Замлинскаго и Сина
Давыдъ Паладиновскій ул., № 3.

1913

2-1507

Цинкгр. Михайловскаго. Харьковъ.

Николай Дмитриевичъ Пильчиковъ
(† 6-го Мая 1908 г.).

В.П. Плачинда

Микола
Дмитрович
ПІЛЬЧИКОВ

757492

М И КО Л А
Д М И Т Р О В И Ч
П І Л ь Ч И К О В

В.І. БАВЕР
В.О. КАМЕНЄВА

АРХІВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ УРСР
ФІЛІАЛ ЦЕНТРАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИЧНОГО АРХІВУ УРСР
У ХАРКОВІ

МИКОЛА ДМИТРОВИЧ
ПИЛЬЧИКОВ

1857 — 1908

ОПИС
ДОКУМЕНТАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ
ОСОБИСТОГО ФОНДУ 783

1871 — 1908

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ — 1970

R $\frac{31}{217}$

НИКОЛАЙ ДМИТРИЕВИЧЪ
Пильчиковъ

О П И С Ъ
Библиотеки Профессора
Н. Д. Пильчикова.

2097	его-же	Папка съ рукописями	1
2098	его-же	Папка съ рукописями	1
2099	его-же	Папка съ рукописями	1
2100	его-же	Папка съ рукописями	1
2101	его-же	Записные книжки съ замѣтками	1
2102	его-же	Записная книжка съ замѣтками	1
2103	его-же	Частныя письма	—
2104	его-же	Частныя письма	—
2105	его-же	Частныя письма	—
2106	его-же	Дѣловая переписка	—
2107	его-же	Дѣловая переписка	—

Всего въ семьомъ ящикѣ:

Тетрадей — — — — —	72	} всего 85
Папокъ съ рукописями — — — — —	6	
Записныхъ книжекъ (пачки) — — — — —	2	
Частныхъ писемъ (пачки) — — — — —	3	
Дѣловой переписки (пачки) — — — — —	2	

Всего въ семи ящикахъ по этой описи значится:

Книгъ — — — — —	1439
Брошюръ — — — — —	6683
Отдѣльныхъ номеровъ и экземпляровъ разныхъ журналовъ — — — — —	1768
Нотъ — — — — —	50
Фотографій — — — — —	331
Папокъ съ разными бумагами — — — — —	7
Разныхъ каталоговъ — — — — —	587
Книжекъ записныхъ двѣ пачки — — — — —	2
Частныхъ писемъ три пачки — — — — —	3
Дѣловой переписки двѣ пачки — — — — —	2

А всего въ этомъ каталогѣ 64 страницы.

Настоящій каталогъ составилъ Константинъ Петровичъ Лейневебергъ.

Слова „книга“ обозначаетъ книгу безъ переплета; „кн. пер.“ обозначаетъ книгу въ переплетѣ.

Въ оглавленіе авторовъ * обозначаютъ безъ автора.

Микола Дмитрович Пильчиков народився 21 травня (9 травня за старим стилем) 1851 р. у м. Полтаві.

С. Васильківський. Околиця Полтави.

Пильчиков Д. П.

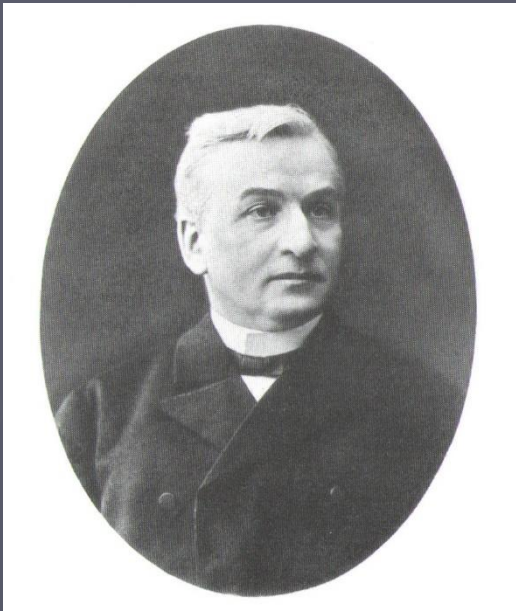

Батько Миколи Дмитровича Пильчикова **Дмитро Павлович Пильчиков** народився 26 жовтня 1821р. У 1843 р. він закінчив історико-філологічний факультет Київського університету, де працював помічником бібліотекаря. У 1846-1864 рр. викладач Полтавського кадетського корпусу. У 1846 р. познайомився з Тарасом Шевченком і вступив до Кирило-Мефодіївського братства. У 1860-1870 рр. учасник національно-демократичного руху, член Полтавської громади, активний пропагандист українофільства. У 1870-х рр. підтримує зв'язки з галицькими громадськими і культурними діячами, та з Михайлом Драгомановим. Друкувався в журналі «Основа» під псевдонімом *К. Шаповал*. Помер 5 жовтня 1893 року в Харкові. **Дмитра Пильчикова вважали своїм духовним наставником Олександр Кониський, Панас Мирний, Іван Карпенко-Карий (Іван Карпович Тобілевич).** Мати Миколи Дмитровича Пильчикова **Людмила Капітонівна Юр'єва** походила із збіднілої дворянської родини. Вона померла коли М.Д. Пильчикову не минуло й року.

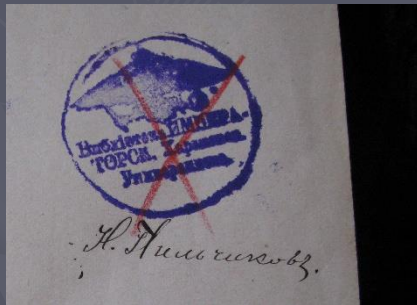
ПОЛТАВА. 1-аа Мужская классическая гимназія

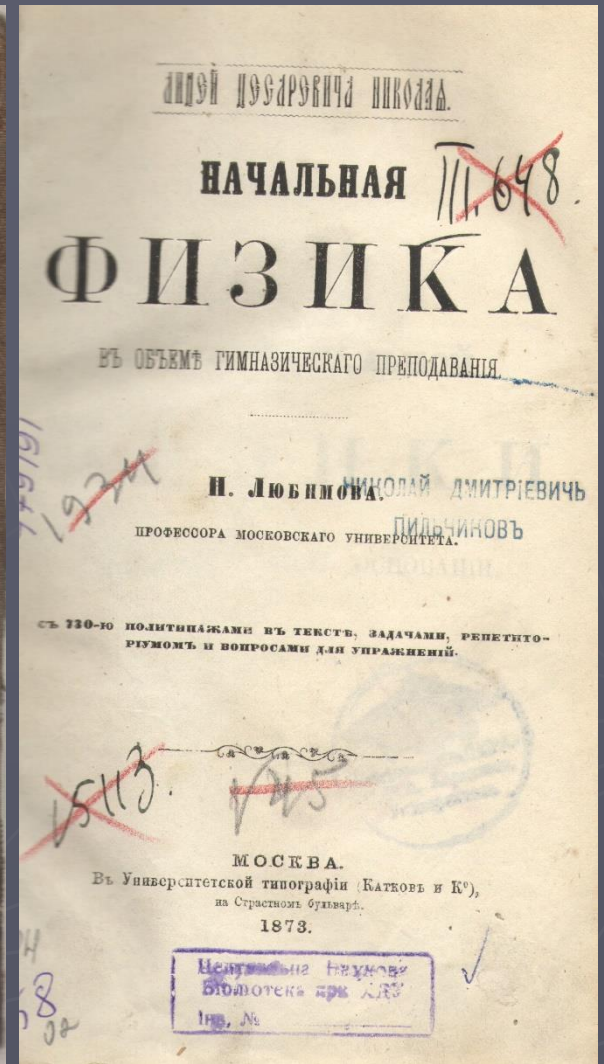
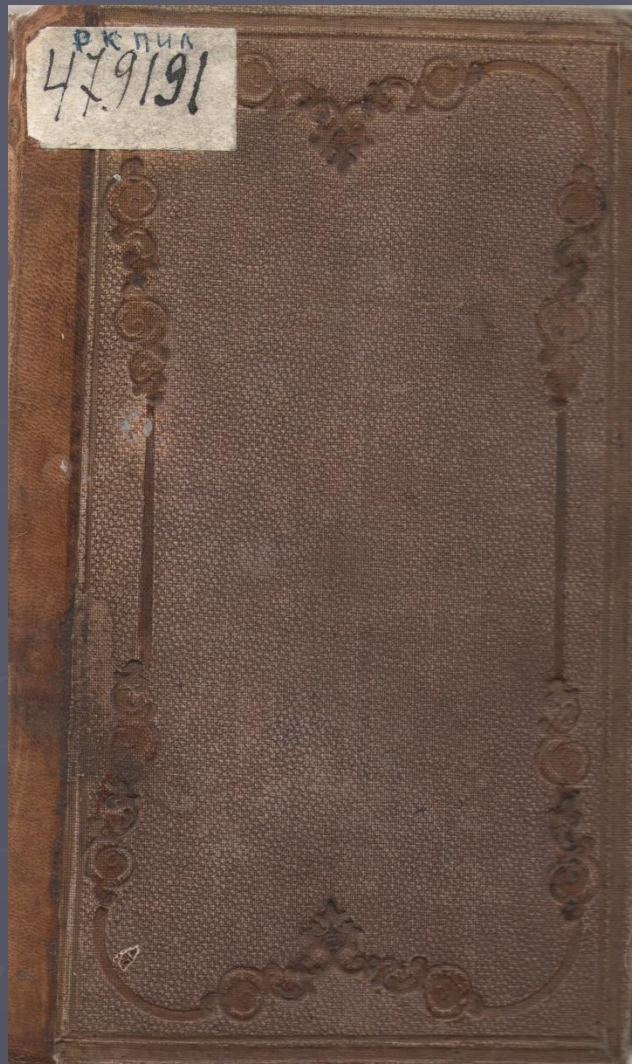
До чотирнадцяти років Микола Пильчиков перебував вдома. Батько з незвичайною любов'ю і самовідданістю виховував свого єдиного сина. Він навчав його передусім мовам, згодом син досконало оволодів **сімома мовами**. Подальшу освіту Микола Пильчиков почав здобувати з 1871 року в 1 Полтавській чоловічій класичній гімназії, де відрізнявся "талановитістю до наук", особливо до фізики і математики.

Любимов Микола
Олексійович

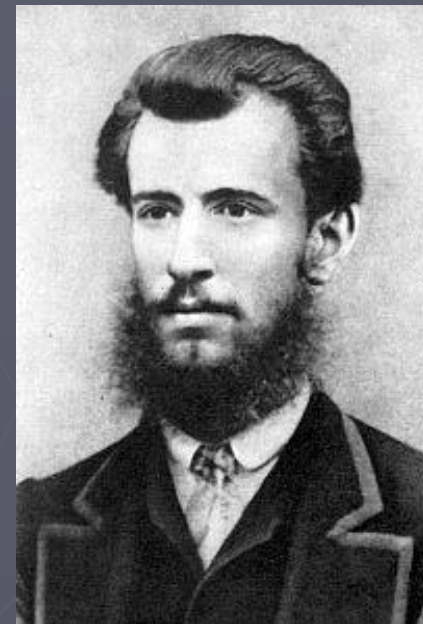

Підручник з фізики, який
використовував М.Д.
Пильчиков під час навчання в
гімназії.

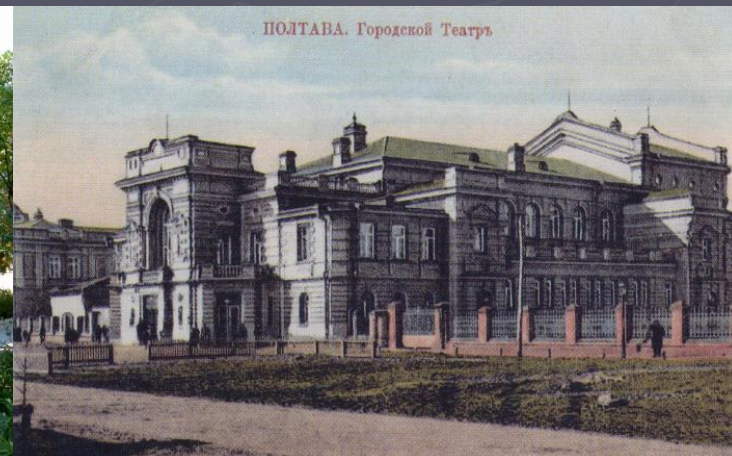

Ще гімназистом Микола Пильчиков познайомився з **Панасом Мирним** (Панасом Яковичем Рудченком) і вони, незважаючи на вікову різницю, стають друзями. Єднали їх високі помисли про служіння простому народові. Микола Пильчиков та Панас Мирний брали участь у просвітницькому та визвольному русі в Полтаві, входили до таємного товариства «Унія».

Микола Пильчиков

Панас Рудченко

ЦЕНТРАЛЬНАЯ НАУЧОВА
БИБЛОТЕКА

БИОГРАФИИ

ЗНАМЕНИТЫХЪ

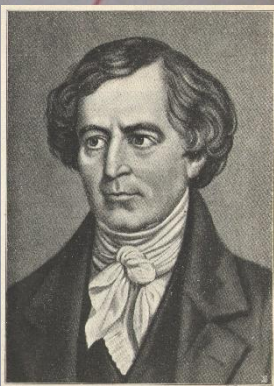
АСТРОНОМОВЪ, ФИЗИКОВЪ И ГЕОМЕТРОВЪ.

~~11-4
11-7~~

Соч. Ф. АРАГО.

ПЕРЕВЕДЪ

Д. ПЕРЕВОЩИКОВЪ.

Араго.

В. Ц. П. НАУЧОВА
БИБЛОТЕКА
1859

ТОМЪ I.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

Виданіе Торговаго Дома Струговщикова, Ножикова, Волова и К^о.

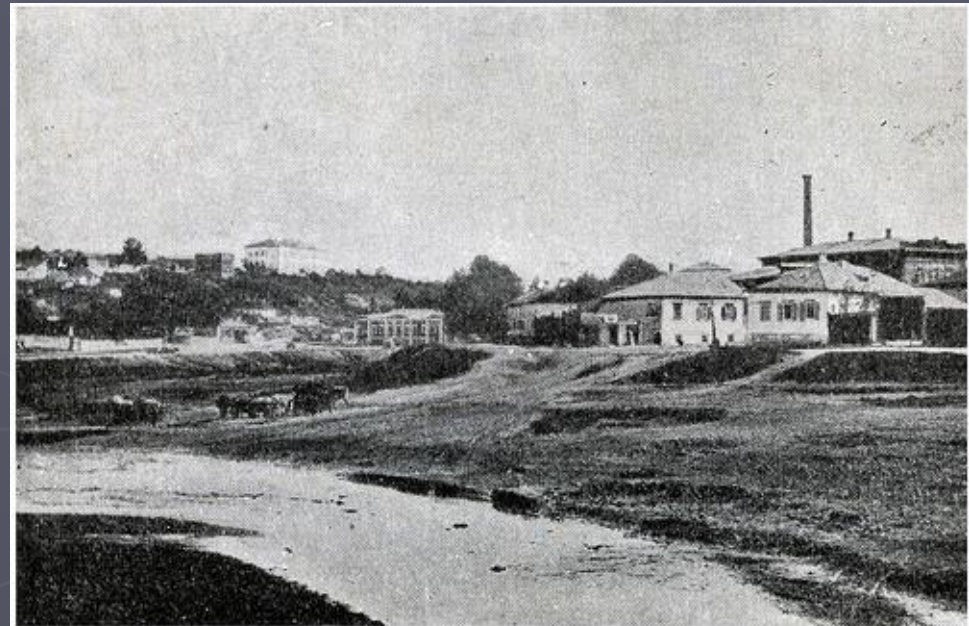
1859.

Николаю Дмитриевичу
Тимонинскому.

Мой милый сын! Твое прекрасное детство,
твои беззаботные и счастливые годы закончились.
Передъ тобою далъ будущаго и свободная дѣятель-
ность... Я долго обдумывалъ тѣмъ подарить тебѣ
по случаю окончанія твоего курса гимназій. Знаю
твою наклонность, помалочку, это не ошибся если из-
бралъ для подарка книгу, въ которой знаменитѣй-
шій ученый нашего столѣтія изобразилъ дѣтство и
дѣятельность своихъ предшественниковъ въ науку.
Будущее гениотка составляетъ изъ комбинацій его
силъ и степеней благоприятныхъ обо-
стоятельствъ и закрыто отъ насъ тайною; и такъ, по-
лучая это будущее твоей частной звездой и не
питаю горделивыхъ надеждъ, я думаю, не забудешь не
скромнымъ для молодцаго отцовскаго сердца выри-
заною пожеланіемъ: тогда всякая образъ отцовъ мир-
ныхъ воиновъ знаменъ, отцовъ безупречныхъ завое-
вателей въ безпримѣльныхъ обиліяхъ зная гениотъ-
гескаго отдаленіе для тебя идеями, это бы

М.Д. Пильчиков з батьком проживали у Харкові з 1876 р. спочатку в найманих квартирах, а потім у власному будинку на Гімназичній набережній.

Гимназическая набережная. 1860-е годы

Харківський університет. Фото кінця 80 років XIX століття.

Пильчиков М.Д. навчався в Харківському університеті у 1876 – 1880 рр.

~~З.И.
659~~

СПИСОКЪ СТУДЕНТОВЪ

И ПОСТОРОННИХЪ СЛУШАТЕЛЕЙ ЛЕКЦІЙ

ИМПЕРАТОРСКАГО ХАРЬКОВСКАГО УНИВЕРСИТЕТА,

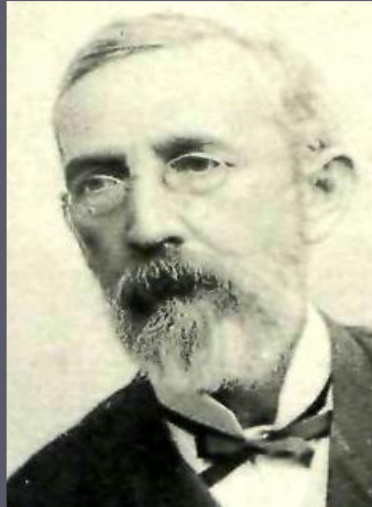
НА 1876—1877 АКАДЕМИЧЕСКІЙ ГОДЪ.

<i>Имена и фамиліи.</i>	<i>Исполн- даніе.</i>	<i>Время вступи- ленія въ универ- ситетъ.</i>	<i>Изъ какого земля.</i>	<i>На чьей содер- жаніи.</i>	<i>Гдѣ прежде обучался.</i>	<i>Который годъ въ курсе.</i>

6. Николай Пильчневъ . Прав. 16 авг. 1876. Об.-оф. Собствен. Полтав. гима. 1-й—

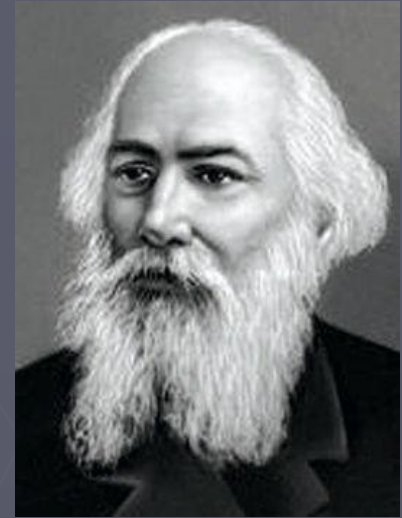
Шимков
Андрій
Петрович

Морозов
Юрій
Іванович

Імшенецький
Василь
Георгієвич

Бекетов Микола
Миколайович

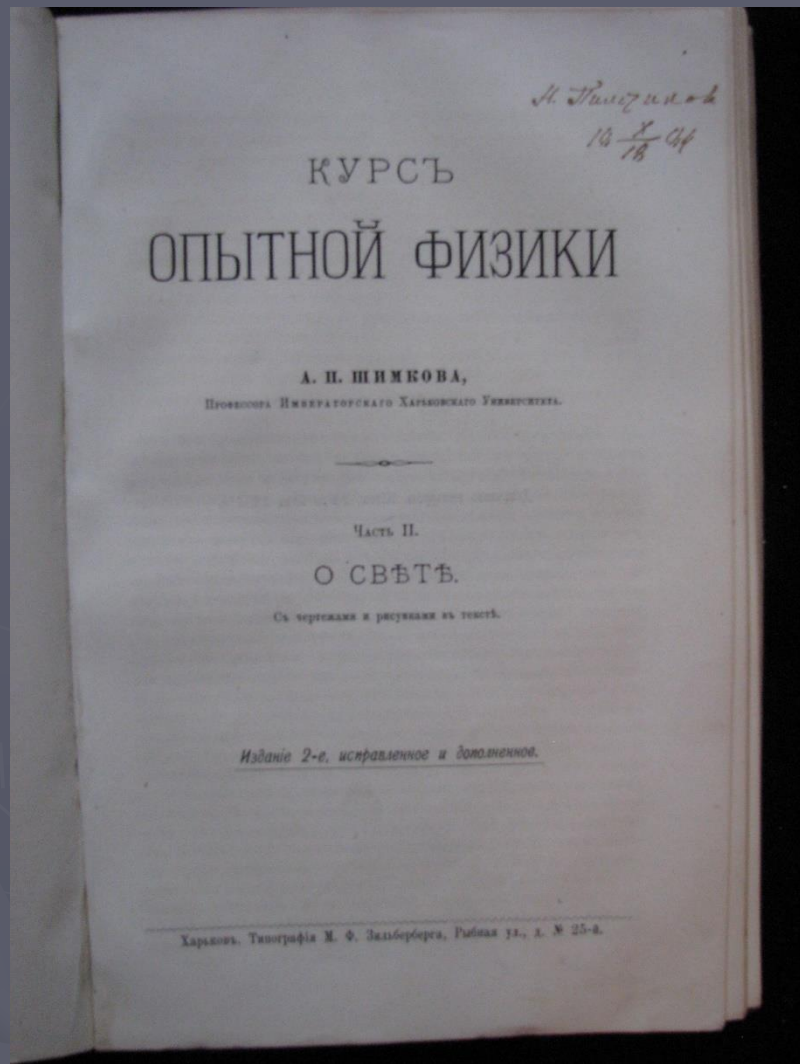

Андреєв
Костянтин
Олексійович

Ельтéков
Олександр
Пáвлович

Університетські вчителі
М.Д. Пильчикова

КУРСЪ
ОПЫТНОЙ ФИЗИКИ

А. П. ШИМКОВА,
ПРОФЕССОРА ИМПЕРАТОРСКАГО ХАРЬКОВСКАГО УНИВЕРСИТЕТА.

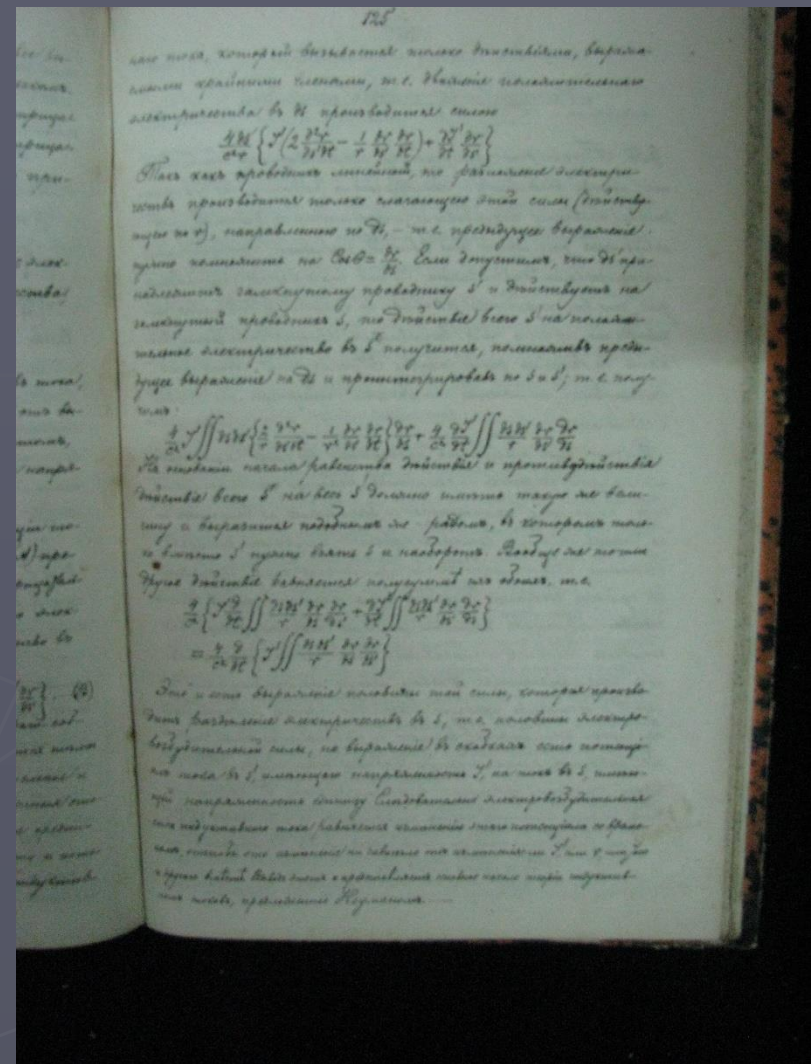
Часть II.

О СВѢТѢ.

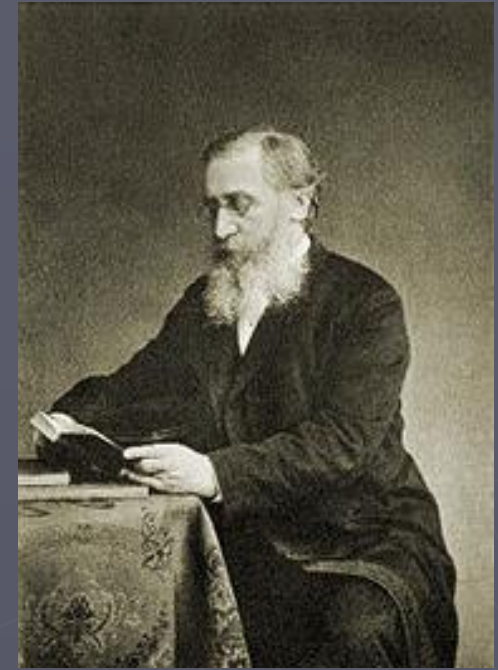
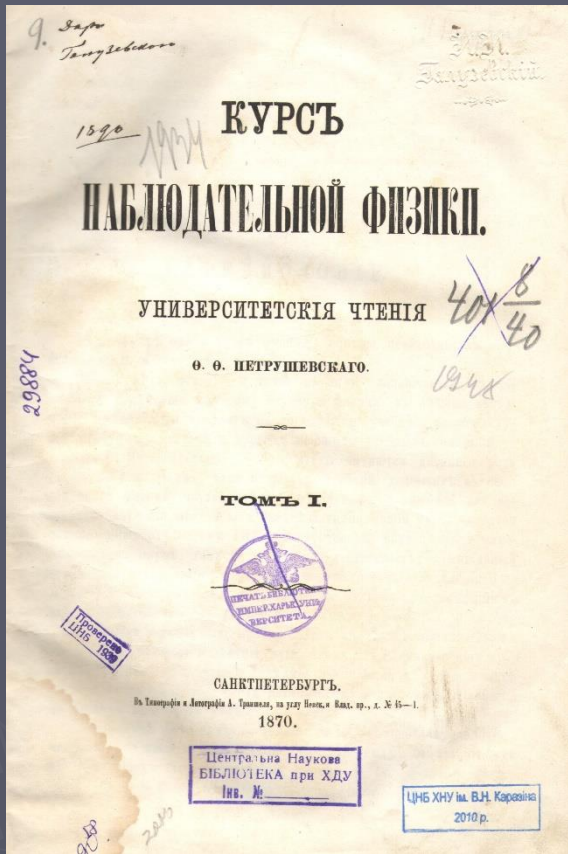
Съ чертежами и рисунками въ текстѣ.

Издание 2-е, исправленное и дополненное.

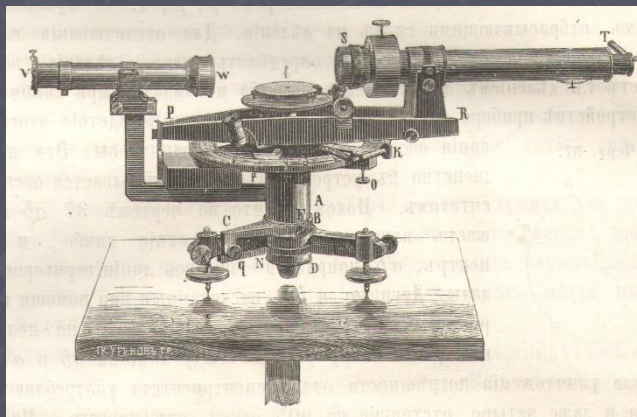
Харьковъ. Типографія М. Ф. Залдберера, Рыбная ул., г. № 25-а.

1. Титульна сторінка книги проф. Шимкова А.П. «Курс опытной физики. Ч. II. О свете». (1878 р.) з автографом Пильчикова М.Д., який був учнем проф. Шимкова А.П.
2. Сторінка книги проф. Шимкова А.П. «Теоретична фізика».

Петрушевський
Федір Фомич

“...брак гальванометра Томсона, з яким я познайомився 20 років тому, коли був студентом Харківського університету, немислимий у фізичній лабораторії.”

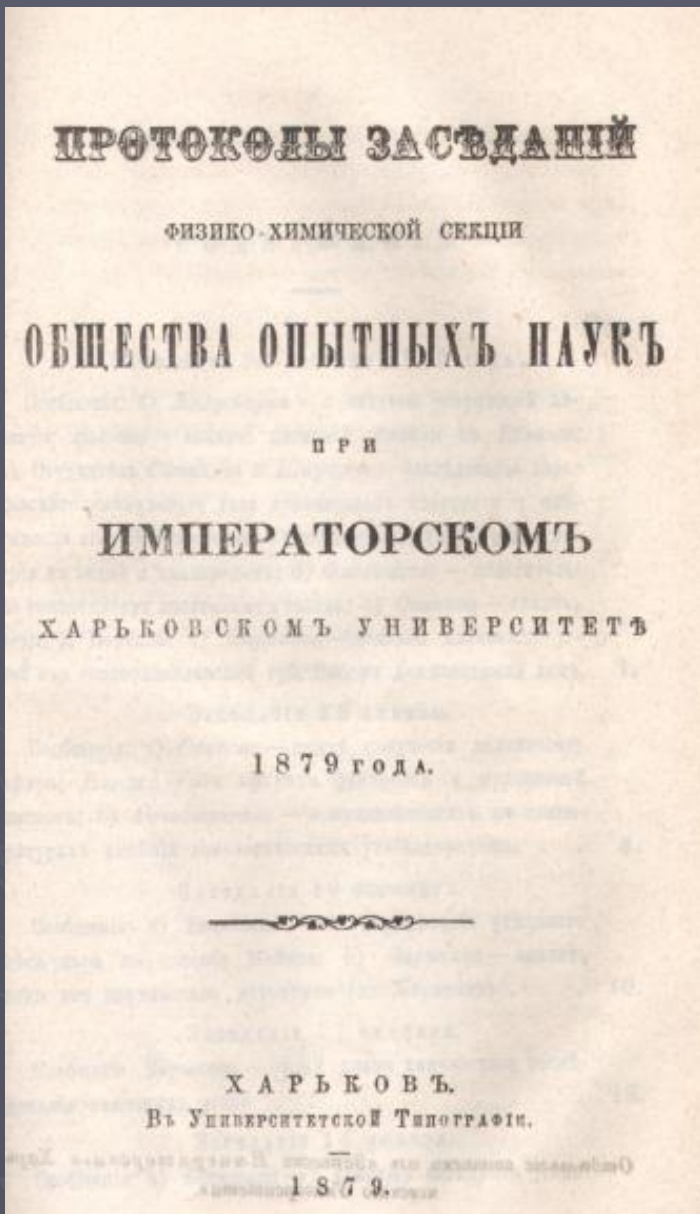
М. Д Пильчиков.1895 р.

Гальванометр Томсона

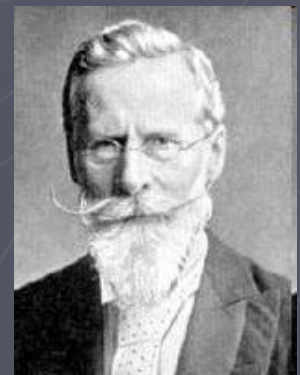
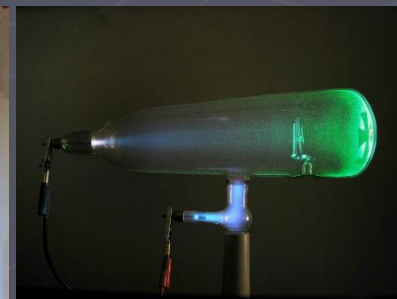
Інклінація, що використовувався для визначення магнітного схилення з колекції фізичного кабінету Харківського університету.

ной кислоты на безводную окись натрия; в) *Чирикова* — анализы водъ изъ прудовъ луговскаго и кирѣвскаго по линіи харьковско-николаевской желѣзной дороги; г) Студента *Пильчикова* — рефератъ объ изслѣдованіяхъ Крукса, относящихся къ четвертому состоянію матеріи. . . .

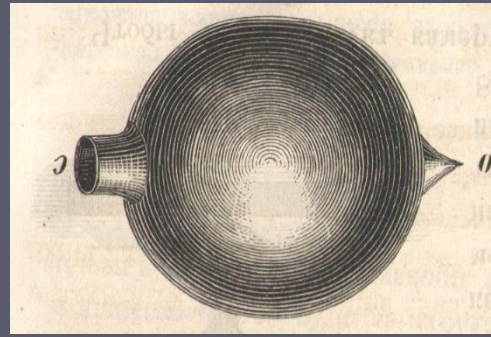
3. Студентъ *Пильчиковъ* реферировалъ изслѣдованіе Крукса, относящіяся къ четвертому состоянію матеріи. —

Свою першу наукову доповідь — реферат на тему “**Дослідження Крукса, що стосуються четвертого стану матерії**”, текст якого не зберігся, студент 4 курсу Пильчиков М.Д. виголосив на засіданні Товариства дослідних наук 14 листопада 1879 року.

Уільям Крукс і його катодні трубки

У 1878 році ще до появи в Європі відомостей про механічний фонограф Т. Едісона М.Д. Пильчиков розробив схему електричного фоноавтографа.

Фонограф Т. А. Едісона. 1877 р.

Резонатор Гельмгольца з колекції фізичного кабінету, яким користувався М.Д. Пильчиков.

Схема фоноавтографа Пильчикова М.Д.

Фоноавтограф

Полоски на плоской подставке системы световых резонаторов, соответствующей звуку, и др. большой музыкальной лампы. Каждому резонатору заданы следующие условия:

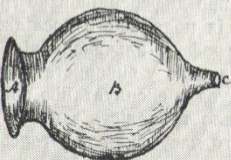

Fig. 1.

а. Открытие цилиндрической трубы
 б. Пластина резонатора
 в. Второе отверстие с герметичным

Fig. 2. с' опускается в стакан сортуемого, который зажимается с' соединением ее с' вращением z, вращением ота. Вращением f

а. Проточка. На ней вращается
 б. тонкая пластинчатая труба, которая соединяется с' сортуемого z, вращением ота. Вращением f

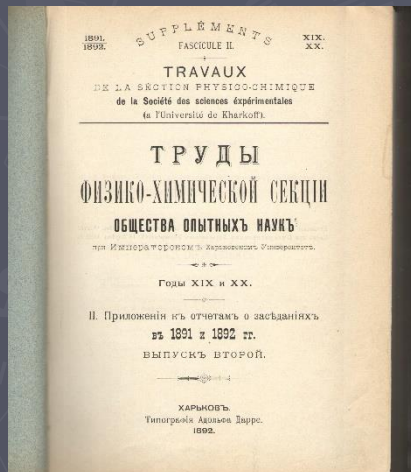
окопія першої сторінки опису електричного фоноавтографа М. Д. Пильчикова. Із фондів ЦДІА УРСР у Києві.

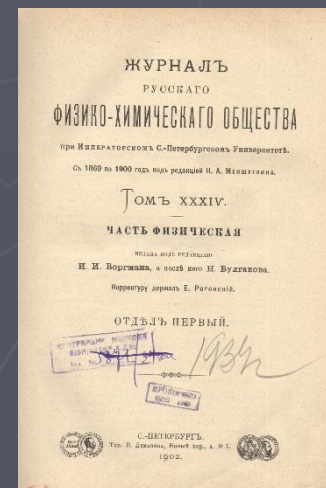
Томас Алва Едісон

Захоплення навчанням, де мав відмінні успіхи, лабораторними роботами, конструюванням та вдосконаленням приладів, безкорислива допомога в устаткуванні лабораторії, ретельне відвідування засідань наукового товариства помітно виділяли випускника Пильчикова М.Д. з невеликого ряду інших студентів. Успішно закінчивши університетський курс зі званням кандидата Харківського університету, він фактично став єдиним гідним претендентом на одержання стипендії для підготовки до професорського звання на кафедрі фізики. Залишити М.Д. Пильчикова в університеті для підготовки до професорського звання рекомендував професор Шимков А.П.

У 1882 – 1883 рр. Пильчиков склав екзамен на ступінь магістра. І активно зайнявся науковою роботою. Через рік після закінчення університету він зробив кілька повідомлень про результати своїх досліджень на засіданнях **фізико-хімічної** секції Товариства дослідних наук при Харківському університеті.

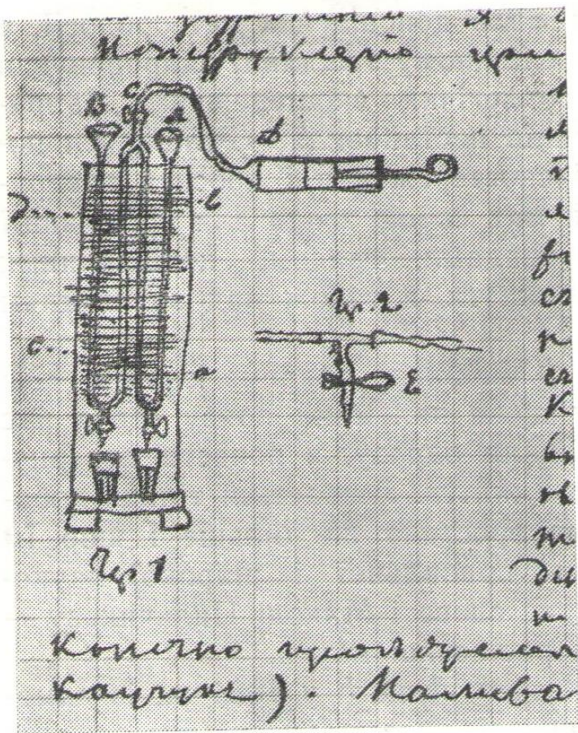
Усього за 14 років роботи в Харківському університеті М.Д. Пильчиков на засіданнях фізико-хімічної секції Товариства дослідних наук виголосив більше, ніж 14 доповідей, які відображали основні напрямки його наукової діяльності.

Харьковъ. Университетъ.

Робота на посаді лаборанта (асистента) та приват-доцента Харківського університету в 1883-1888 рр.

Малюнок диференційного ареометра з чорнових нотаток М. Д. Пильчикова. Із фондів ЦДІА УРСР у Києві.

Градъ 11-го Іюля 1884 г. въ Харьковѣ.

Н. Пильчикова.

Въ 11 ч. 20 м. утра 11 Іюля 1884 г. въ Ю.-З части г. Харькова выпалъ градъ ¹⁾. До 11 часовъ стояла ясная удушливо-жаркая и тихая погода; затѣмъ съ Ю.-В части неба быстро поднялась весьма темная и грозовая туча. Вѣтры вѣтра подняли облака пыли. Освѣщеніе ослабло такъ, что напоминало сумерки. При частыхъ ударахъ грома пошелъ дождь съ косвеннымъ паденіемъ (до 30°) крупныхъ и холодныхъ капель съ Ю.-В. къ С.-З. Дождь шелъ около 8 м. и смѣнился градомъ, падавшимъ 2 м.

Средняя величина выпавшихъ градинъ—большой лѣсной орѣхъ, господствующая форма—сфероидъ.

Давно извѣстно, что различные градины одного выпада представляютъ общее сходство формъ и структуры. Это находитъ себѣ пѣкоторое объясненіе какъ въ атмосферной, такъ и въ космической гипотезахъ происхожденія града, тѣмъ не менѣе мнѣ казалось не безынтереснымъ прослѣдить на самомъ дѣлѣ, до какой степени простирается это сходство.—Вопросъ, который могъ бы быть дано и обстоятельно рѣшеннымъ, если бы многіе наблюдатели обращали свое главное вниманіе не на описаніе удивительныхъ почему либо экземпляровъ ²⁾, а на болѣе тщательную классификацію, статистику, детальное изученіе обыкновенныхъ градинъ и точное описаніе состоянія метеорологическихъ элементовъ предшествовавшее, сопровождавшее и слѣдовавшее за паденіемъ града.

¹⁾ Въ отчетахъ Метеорологической Обсерваторіи при Университетѣ градъ не занесенъ («въ 12-мъ часу бури, гроза, дождь»). Обсерваторія находится въ С. части города и слѣдовательно градъ ее не достигъ.

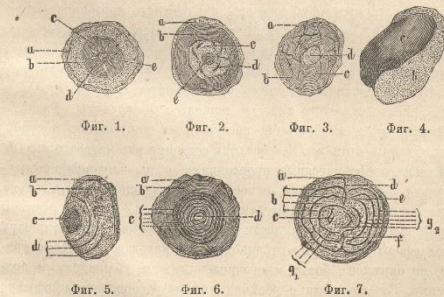
²⁾ Которые было бы гораздо интереснѣе сохранять и пересылать въ музеи, гдѣ они могли бы быть осматриваемы всѣми.

динамъ, который нужно рассмотреть снаружи и внутри (помощію раскалыванія), нужно взвѣсить, видѣнно нарисовать и записать,— иначе забудешь; нужно измѣрить температуру и воздуха и градинъ и проч. и проч. Не успѣешь сдѣлать и десятой доли того, что хотѣлъ бы какъ уже явленіе прекратилось, градины таютъ и небо быстро освобождается отъ облачнаго покрова⁴⁾.

Такъ какъ градъ 11-го Іюля застигъ меня въ распахъ, на улицѣ, когда я подъѣзжалъ къ своей квартирѣ, то я успѣлъ произвѣсти лишь небольшое число наблюдений, казавшихся мнѣ наиболѣе интересными и существенными.

Всѣ градины были покрыты тонкими (около 1 мм.) вѣжными молочно-матовыми оболочками мягкаго льда. Внутреннее строеніе градинъ было довольно разнообразно; прослѣдимъ его по рисункамъ типичныхъ градинъ.

І. Фиг. 1-я. Средній діаметръ градинъ этого тина 17 мм. Подъ верхнимъ молочно-матовымъ весьма мягкимъ слоемъ *a* находится толстый слой *b* (около 3 мм.) матоваго же, но болѣе плотнаго и болѣе темнаго льда. Этотъ слой въ видѣ сферической обертки

заключаетъ слой прозрачнаго чистаго льда *c*, содержащаго радиальныя веретенообразныя пустоты *d*, обращенныя широкими концами къ центру градинъ и угоненныя—съ периферіи. Въ центрѣ этого прозрачнаго плотнаго льда сидитъ крупина матоваго льда *e*.

У січні 1884 р. М.Д. Пильчиков був призначений на посаду асистента, а у грудні 1885 р. на посаду приват-доцента. З цього часу він читав в університеті лекції з історії фізики, з експериментальної фізики і різних розділів математичної фізики, з теорії потенціалу, математичної і фізичної оптики, механічної теорії теплоти, теорії пружності, теорії електрики, а також з метеореології, атмосферної електрики та земного магнетизму. Він також проводив різноманітні наукові дослідження.

1889
 XIII $\frac{1}{30}$
 1934
 14. IV
 190

187480
~~XIV~~ 283
 1934
 43
 82
 Высочайшему атаману
 Василию Григорьевичу
 Имшеницкому
 от
 А. Пильчигова.

Определение показателей преломления жидкостей помощью жидких чечевиц.

Н. Пильчигова.

Определение показателей преломления жидкостей производится помощью различных приборов сообразно с условиями, которые имются в виду. Так, если желаем определить преломление жидкостью белого цвета, то можем этого достигнуть пользуясь методом г. Погорьляки¹⁾; если ищем особенной точности в определении изменений показателя преломления с изменением давления или температуры, то прибегнем к интерференциальному рафрактометру г. Жамена. При определении преломления данною жидкостью лучей определенной длины волны удобнее обыкновенный рафрактометр с полю призмою. Если же исследуемой жидкости имется лишь весьма малое количество, то определение ее показателя преломления производится по способу Малюса. И т. д. Изъ вышесказаннаго видно, что существует достаточное количество приборов, удовлетворяющих тому или другому требованию. Однако, если представляется надобность определять свѣтопреломление жидкостей быстро, безъ продолжительныхъ наблюдений и вычислений—что имѣетъ весьма важное значение, коль скоро мы перейдемъ отъ научныхъ исследованийъ къ практическимъ задачамъ, въ данномъ случаѣ къ приложенію рафрактометра къ цѣлямъ оптическаго анализа тѣлъ,—то увидимъ, что ни одинъ изъ существующихъ рафрактометровъ не можетъ быть признанъ удовлетворительнымъ. Всѣ они требуютъ какъ весьма тщательной уста-

Обобщение метода Гэ-Люссака определения постоянной капиллярности жидкостей.

Н. Пильчигова.

Если мы располагаемъ болѣе или менѣе значительнымъ количествомъ жидкости, то ее постоянная капиллярности при обыкновенныхъ условияхъ давления и температуры можетъ быть определена, какъ извѣстно, весьма различными способами.

Мы можемъ измѣрить высоту поднятія жидкости въ тонкой трубкѣ (Гэ-Люссака); определить размѣры капли жидкости, помѣщенной на несмачиваемой ею пластинкѣ, или размѣры воздушнаго пузыря, заключеннаго въ жидкости (Квинке); определить вѣсъ нѣкотораго числа капель жидкости, вытекающей изъ трубки определенной діаметра (Шереръ, Гутри); измѣрить величину изображенія определенного предмета, изображенія образованнаго лучами, отраженными отъ поверхности мениска жидкости (Гельмгольцъ) и т. д. Тѣ или другія изъ этихъ данныхъ при помощи болѣе или менѣе простыхъ вычислений приводятъ къ определению искомой постоянной капиллярности.

Однако не всѣ эти методы ведутъ къ результатамъ одинаковой точности и не всѣ они обладаютъ одинаковою, такъ сказать, гибкостью, приспособляемостью. Точнѣе другихъ, проще и, какъ будетъ ниже сказано, при нѣкоторыхъ измѣненіяхъ—универсальнѣе первый изъ поименованныхъ методовъ.

Перечисленные методы прилагаются къ определению постоянной капиллярности жидкости, имѣющейся въ болѣе или менѣе значительномъ количествѣ. Если же въ нашемъ распоряженіи находится лишь одна-двѣ капли исследуемой жидкости, то первый способъ оказывается единственнымъ удобоприложимымъ къ этому случаю, далеко, впрочемъ, на практикѣ не рѣдкому¹⁾. Въ настоящей

¹⁾ Изучение физическихъ свойствъ веществъ, получаемыхъ въ органической химіи, часто даетъ мѣсто весьма интереснымъ и важнымъ заключеніямъ,

**Імшеницкий
 Василь
 Георгіевич**

251681

58

Центральна Наукова Библиотека при Х. У.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА БИБЛІОТЕКА
 ХНУ ІМЕНІ В. І. КАРЯКА
 2018 р.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА БИБЛІОТЕКА
 ХНУ ІМЕНІ В. І. КАРЯКА
 2017 р.

Центральна Наукова Библиотека при Х. У.

1934 / 299 / 182. I. 112.

SUR LA THÉORIE DES ANOMALIES MAGNÉTIQUES
 PAR M. PILTSCHIKOFF.

1901
 255.

Библиотека ИМПЕРАТОРСКОГО Харьковского Университета

Sur la proposition de M. le général Al. Tillo, auteur des Cartes magnétiques de l'Europe orientale, la Société Impériale de Géographie de Russie et l'Université de Kharkoff ont bien voulu me charger de vérifier les observations de M. Smirnoff, qui, en 1874, a découvert de remarquables anomalies magnétiques aux environs de Bielgorod et de Koustarnaya (Gouvernement de Koursk). Mes recherches ont confirmé l'existence de ces anomalies et j'en ai en outre trouvé plusieurs autres, notamment à Prokhorovka, Mariyno, Nikolskoé, etc.

Pour déterminer les causes de ces anomalies, il a fallu étudier la corrélation qui existe entre les masses magnétiques perturbatrices et les déformations des diverses lignes isomagnétiques, savoir les lignes équipotentielles, isodynamiques, isogoniques et isocliniques. Mais c'était une nouvelle voie à ouvrir dans la Science; car, jusqu'à présent, la théorie des anomalies n'a pas encore été abordée (*). J'ai donc pensé à en créer une et, dans ce but, j'ai étudié la question originelle de la théorie des anomalies produites sur la surface de la Terre par une masse magnétique quelconque $\pm \mu$, qui se trouve à l'intérieur de la Terre. Voici l'exposition sommaire de ma méthode; c'est une méthode géométrique qui permet de trouver facilement diverses lignes isomagnétiques.

1. Lignes équipotentielles. — Plaçons l'origine des coor-

(*) Cet article est extrait d'un travail publié par l'auteur en langue russe.
 (**) Les seules indications que nous possédons ont été fournies par M. Thalén.
 P.

Проверено ЦНБ 1989

Центральна Наукова БІБЛІОТЕКА при ХДУ
 Ім. М.

Центральна Наукова БІБЛІОТЕКА при ХДУ
 Ім. М.

ХНУ Ім'я В. Н. Каразіна 2013р.

1878211 / 14.7 / 300 / 1901 / 115.

Матвій Федорович Ковальський

452 / 115.

о ГЕОМЕТРИЧЕСКИХ РѢШЕНИЯХЪ ЗАДАЧИ о minimum'ѣ ОТКЛОНЕНІЯ ЛУЧЕЙ ПРИЗМОЮ.

Н. Д. Пильчикова.

Разбирая года два тому назадъ (Ж. рус. физ.-х. Об. т. XVI, стр. 539—551) нѣкоторыя изъ предлагавшихся въ послѣднее время доказательствъ теоремы о minimum'ѣ отклоненія лучей призмю, я съ большою подробностью остановился на попыткѣ проф. Зилова примѣнить извѣстный геометрическій способъ нахожденія хода лучей въ призмѣ, придуманный Радау, къ рѣшенію задачи о minimum'ѣ отклоненія. Изящество теоремы Радау объясняетъ, если не оправдываетъ, тѣ подробности, въ которыя я тогда вошелъ. Оканчивая свою замѣтку, я высказалъ мнѣніе, что построеніе Радау можетъ быть примѣнено къ рѣшенію задачи о minimum'ѣ и указалъ первый пришедшій въ голову путь рѣшенія задачи, выбравъ притомъ болѣе сложный и трудный случай. Продолжала думать, что построеніе Радау можетъ быть плодотворно примѣнено къ доказательству теоремы, о которой идетъ рѣчь, я вновь возвращаюсь къ нему и вотъ по какому поводу:

Въ послѣдней книжкѣ за прошлый годъ Journal de Physique (d'Almeida) г. Лермантовъ предложилъ новое доказательство

Проверено ЦНБ 1989

Центральна Наукова БІБЛІОТЕКА при ХДУ
 Ім. М.

Центральна Наукова БІБЛІОТЕКА при ХДУ
 Ім. М.

Центральна Наукова БІБЛІОТЕКА ХНУ ІМ'Я В. Н. КАРАЗИНА 2018 р.

Ковальський Матвій Федорович

Къ вопросу о выводѣ законовъ Декарта изъ начала Гюйгенса

Н. Пильчикова.

Въ подробныхъ курсахъ физики и специальныхъ трактатахъ по оптикѣ при изложеніи основныхъ явленій отраженія и преломленія свѣта предлагаются основанія на началѣ Гюйгенса доказательства извѣстныхъ законовъ Декарта¹⁾. Къ сожалѣнію, доказательства эти не представляются обыкновенно правильно аргументированными и законченными, вслѣдствіе чего въ умѣ изучающаго оптику возникаетъ нежелательная неуверенность въ важности и пригодности начала Гюйгенса для объясненія основныхъ явленій распространенія свѣта.

Въ настоящей замѣткѣ я изложу доказательство законовъ Декарта, исходя изъ начала обертывающихся волнъ Гюйгенса, въ редакціи, кажущейся мнѣ болѣе удовлетворительной, чѣмъ общепринятая, но предварительно напомню обыкновенный путь рѣшенія вопроса о ходѣ отраженныхъ лучей.

Разсматриваемъ для простоты тотъ случай, когда плоская волна падаетъ на плоскую поверхность.

Если плоская волна abc падаетъ на плоскую же границу AE двухъ однородныхъ средъ, то различныя точки граничащей плоскости ade не сразу, а постепенно придутъ въ колебанія и сдѣлаются центрами отраженныхъ волнъ. Прежде всего колебанія достигнутъ точки a , отъ которой и станутъ распространяться отраженные волны; затѣмъ колебанія постепенно достигнутъ точекъ d , e и т. д. Пока колебанія падающей волны дойдутъ отъ e до a распространится отраженная волна на такое же разстояніе, т. е. до поверхности шара, описаннаго радіусомъ $am = ce$; точно такъ же за время, въ теченіи котораго падающая волна будетъ

¹⁾ I. Лучи падающіе, отраженный и нормаль въ точкѣ паденія лежатъ въ одной плоскости, II. Уголъ паденія равенъ углу отраженія.

О
ЗЕРКАЛЬНОМЪ МЕТОДѢ
ИЗМѢРЕНІЯ УГЛОВЫХЪ ВАРИАЦІЙ.

Н. Д. Пильчикова.

Часто при измѣреніи отклоненія нѣкотораго предмета отъ его начальнаго положенія оказывается выгодною для точности измѣреній и простоты основанныхъ на нихъ вычисленій усиливать не эффектъ дѣйствія причины; обуславливающей отклоненіе, но средство измѣренія эффекта. Способъ зеркальнаго отсчитыванія отклоненій Гаусса-Поггендорфа весьма остроумно и просто удовлетворяетъ этой цѣли. По этому способу угловая величина отклоненія, всегда незначительнаго, опредѣляется, какъ извѣстно, изъ отношенія двухъ катетовъ прямоугольнаго треугольника, образованнаго скалою, падающимъ и отраженнымъ лучами. Точность измѣренія отклоненія зависитъ въ этомъ способѣ отъ точности измѣренія катета, образуемаго скалою, а такъ-какъ послѣдняя визуруется трубою, то, слѣдовательно, точность измѣреній пропорціональна линейному увеличенію трубы. Что касается разстоянія скалы отъ зеркала, то, теоретически говоря, оно не вліяетъ на точность измѣреній¹⁾, и поэтому если-бы встрѣтилась необхо-

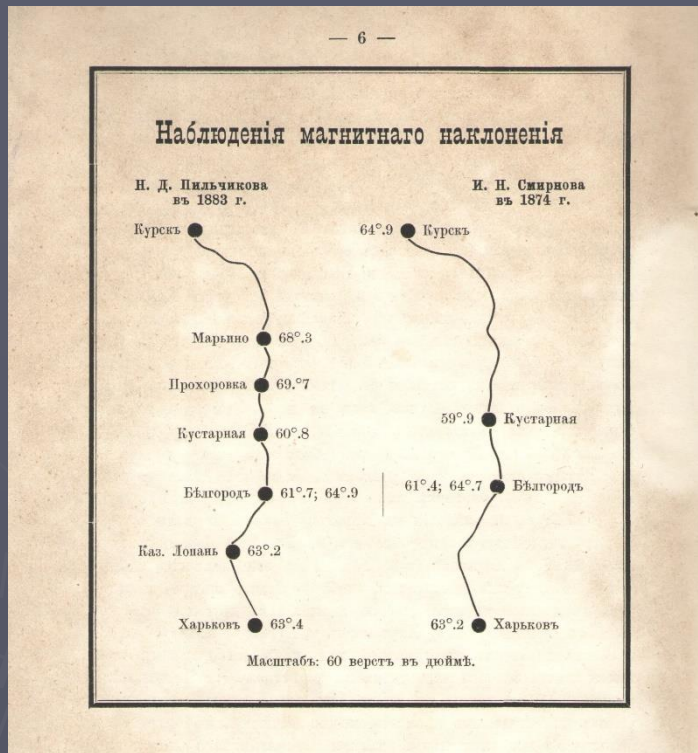
¹⁾ Въ действительности точность измѣреній зависитъ отъ многихъ причинъ: свойствъ трубы, зеркала, освѣщенія, помѣщенія, наблюдателя и проч.

ОБЪ ОПТИЧЕСКОМЪ АНАЛИЗѢ
реакціи двойного обмѣна
ВЪ ПРИСУТСТВІИ РАСТВОРИТЕЛЯ

Н. Д. Пильчикова.

Если найдемъ такую функцію φ свѣтопреломленія тѣла (и его плотности), которая 1) была бы независима отъ температуры тѣла, 2) численное значеніе которой было бы пропорціонально содержанию тѣла въ растворѣ и 3) численное значеніе которой могло бы быть вычисляемо изъ значеній той-же функціи для каждаго изъ химическихъ ингредиентов тѣла, принимая также во вниманіе измѣненія, вносимыя дѣйствіемъ средства, то надо думать, что, при реакціяхъ двойного обмѣна (даже термонейтральныхъ), окажется возможнымъ судить о предѣлѣ реакціи и другихъ обстоятельствахъ (зависимости предѣла отъ температуры и проч.) по измѣненіямъ хотя бы и незначительнымъ численнаго значенія этой функціи, благодаря точности методовъ въ опредѣленіи свѣтопреломленія (и плотностей). Bertelot, при всѣхъ предосторожностяхъ, находитъ вѣроятную ошибку въ опредѣленіи calorического эффекта реакцій въ calorиметрѣ вмѣщающемъ 500—600 гр. раствора равною 40 cal., что, при значительной разжиженности употребляемыхъ растворовъ и малой величинѣ самаго эффекта при такъ-называемыхъ термонейтральныхъ реакціяхъ, дѣйствительно лишаетъ точности calorиметри-

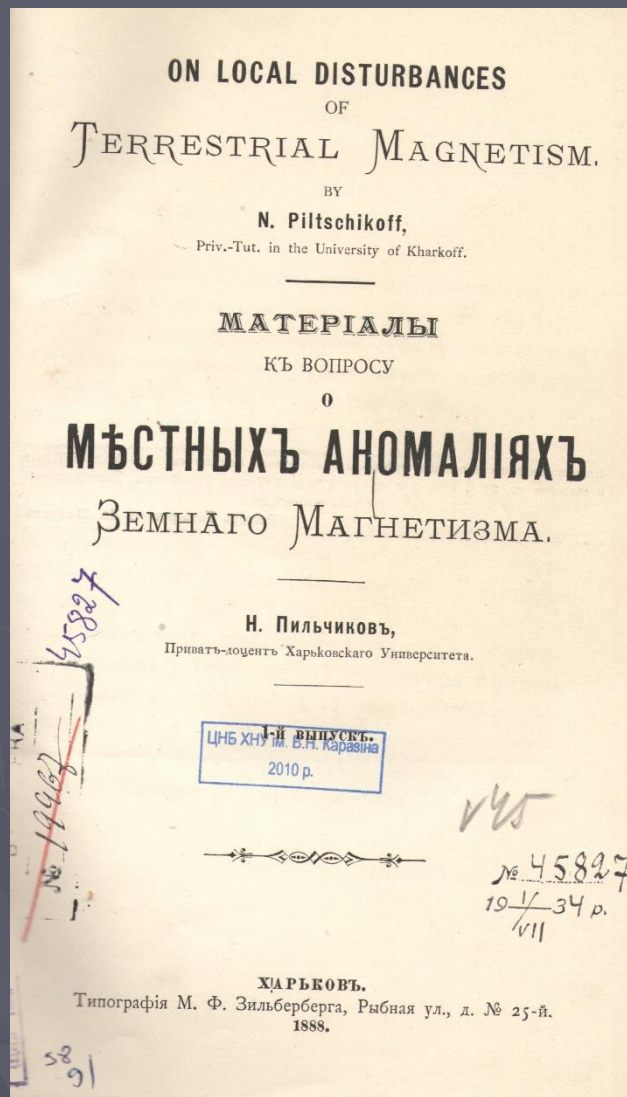
Дослідження М.Д. Пильчиковим Курської магнітної аномалії

Широке визнання у російських та у європейських вчених здобули результати досліджень Курської магнітної аномалії, проведені М.Д. Пильчиковим у 1883/84 році та у подальші роки. Він висловив гіпотезу про те, що Курська і Белгородська магнітні аномалії пов'язані із знаходженням тут великих запасів залізної руди, розміри і залягання яких можуть бути визначені за допомогою проведення детальних магнітних досліджень.

Магнитныя изслѣдованія аномальныхъ районовъ въ связи съ геологическими развѣдками могутъ быть полезны не только при разысканіи залежей желѣзныхъ рудъ и опредѣленіи ихъ размѣровъ, но и при рѣшеніи болѣе общихъ вопросовъ о составѣ и строеніи земной коры.

Титульна сторінка монографії, яку, як магістерську дисертацію, М.Д. Пильчиков захистив у 1888 році.

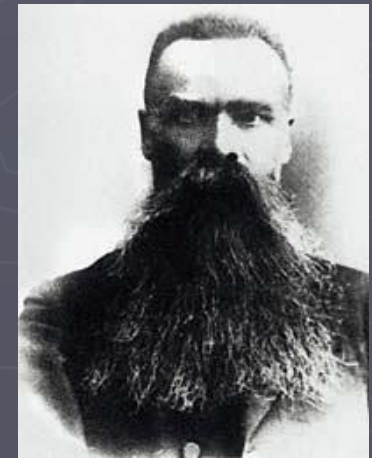
Фан-дер-Фліт
Петро Петрович

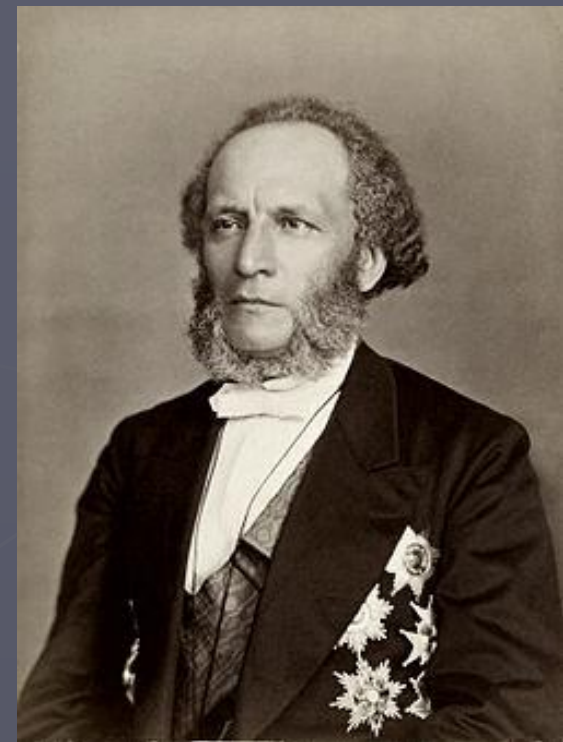
Броунов
Петро
Іванович

Тілло Олексій
Андрійович

Лейст Ернест
Григорович

Семенов-Тян-Шанський Петро Петрович

Императорское Русское Географическое Общество. Библиотека.

За роботу з дослідження магнітних аномалій М. Д. Пильчиков був нагороджений срібною медаллю від Російського географічного товариства (1893 р.).

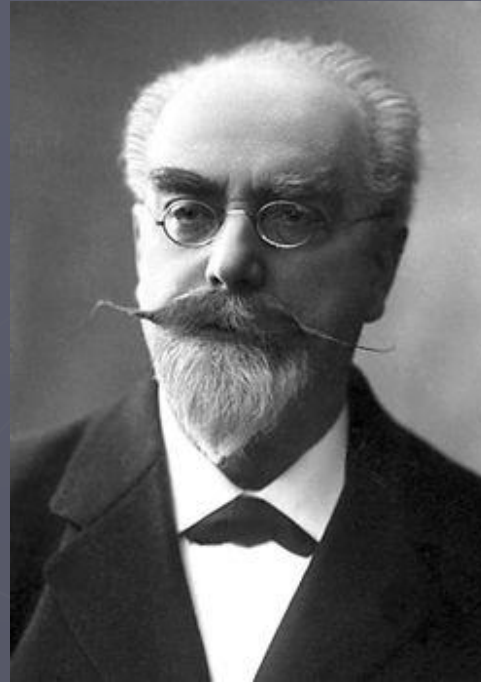
Наукове відрядження М.Д. Пильчикова за кордон у 1888-1889 рр.

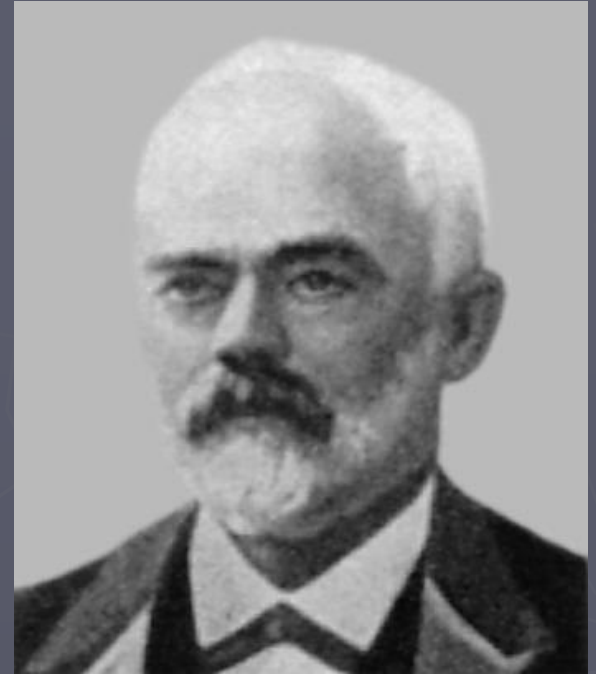
Tour Eiffel © Arlie

Марі-Альфред
Корню
(Marie Alfred Cornu)

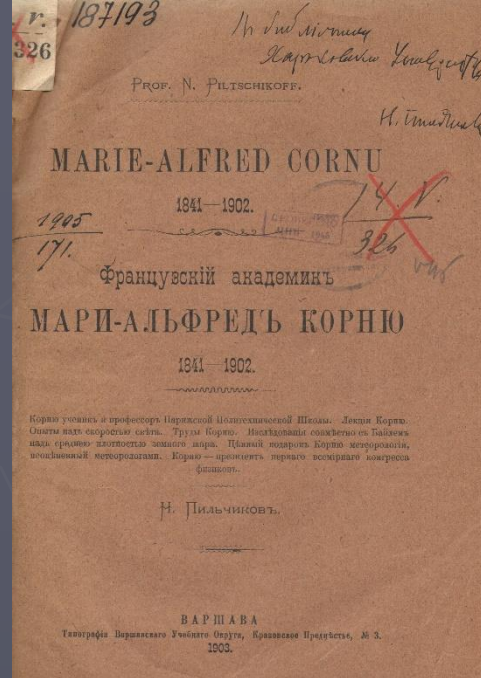
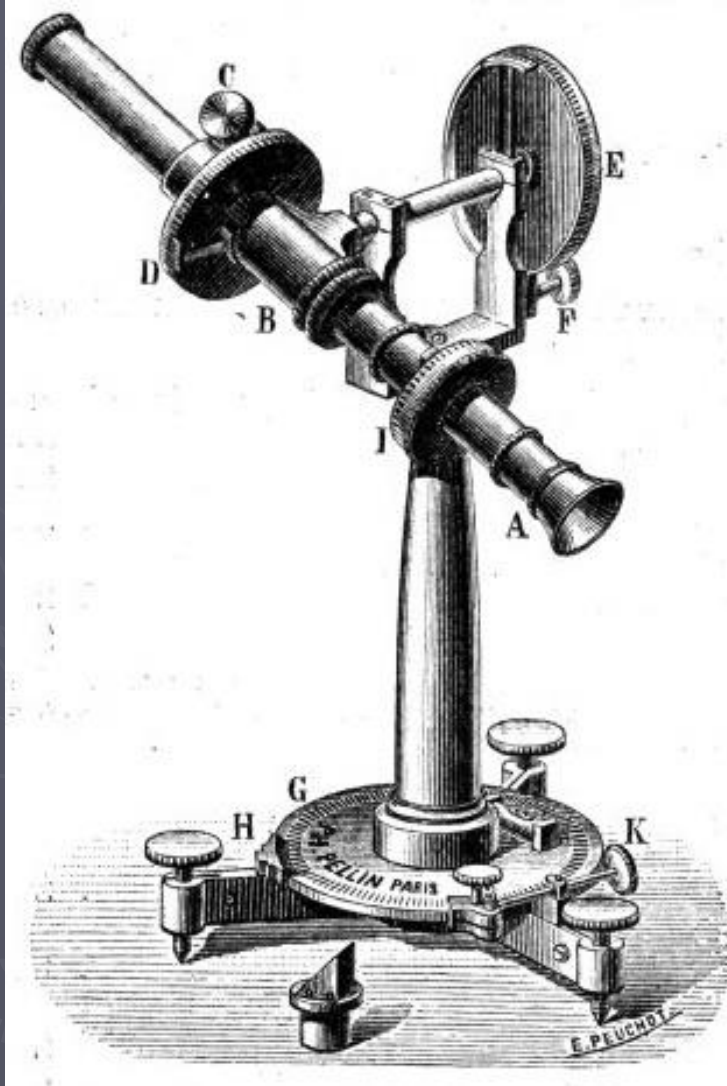
Габрієль Іонас
Ліппман (Gabriel
Lippmann)

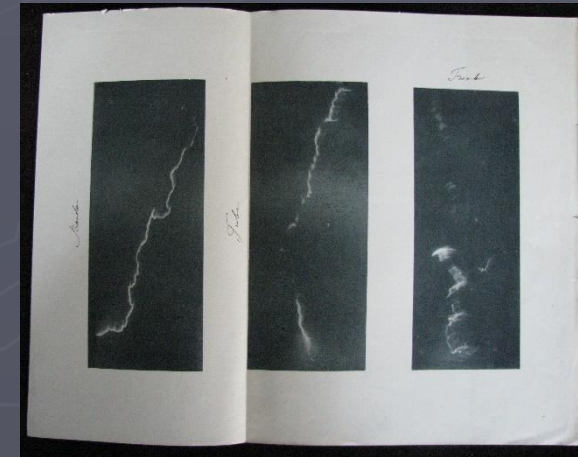
Елетер-Елі-Нікола
Маскар
(Éleuthère Élie Nicolas
Mascart)

У 1888-1889 рр. М.Д. Пильчиков перебував у Франції, де пройшов ґрунтовне наукове стажування, працюючи в лабораторіях під керівництвом видатних французьких фізиків і хіміків.

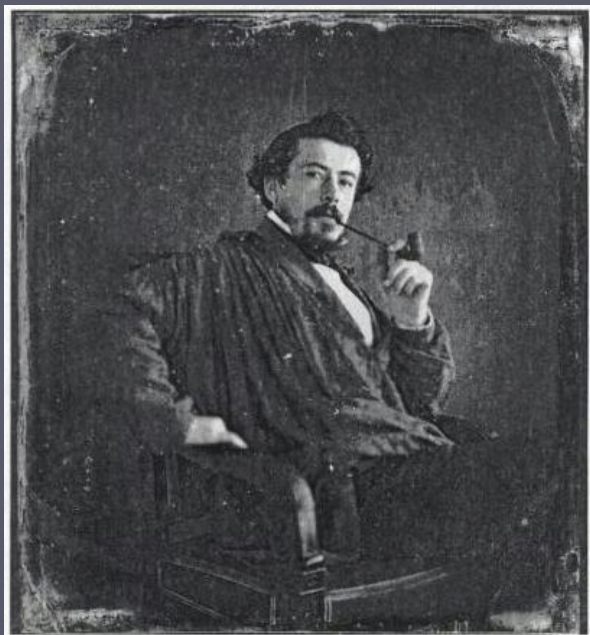
Фотополяриметр Корню, який М.Д. Пильчиков використовував для дослідження регіональної спектральної поляризації неба, сонячного і місячного світла.

Г. Липпман в лабораторії. Із фотографії, подарованої ним М. Д. Пильчикову.

Пильчиков М.Д. також досліджував природу звичайної та кульової блискавок.

Луї Жюль Дюбоск (Louis Jules Duboscq)

INSTRUMENTS D'OPTIQUE 21208
Et de Précision

PH. PELLIN * I. O. * *
Ingénieur des Arts et Manufactures

SUCCESEUR DE JULES DUBOSQ O. * * A. O.
MAISON FONDÉE PAR SOLEIL PÈRE * 1819

MAGASIN 21, rue de l'Odéon, 21	ATELIERS 30, rue Monsieur-le-Prince, 30

PARIS

У майстерні Дюбоска і Пелліна Пильчиков М.Д. замовив виготовлення двох своїх приладів, які були представлені на Всесвітню міжнародну виставку 1889 р. у Парижі.

Cet appareil est destiné à mesurer les indices de réfraction des liquides et à étudier les variations des indices avec la température (Fig. 28).
La théorie du réfractomètre est basée sur les relations qui existent entre l'indice de réfraction d'une lentille, les rayons de courbure de ses surfaces et sa distance focale.
L'appareil se compose de trois parties :

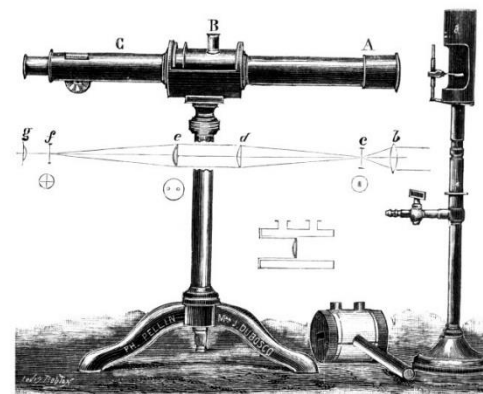

Fig. 28.

- A. Collimateur recevant les rayons lumineux d'une lampe monochromatique.
- B. Support de la lentille creuse. Ce support est disposé de manière à recevoir la lentille dans deux positions espacées de 50 millimètres.
- C. Lanette d'observation, ayant un tirage avec division en millimètres et verrier donnant le 1/20.
- d. Lampe monochromatique.
- e. Lentille concentrant les rayons lumineux en c.
- f. Ecran ayant trois fentes parallèles très fines et verticales.
- g. Loupe de mise au point.

Manière d'opérer. — On remplit la lentille du liquide à essayer, on la met en place en B. On met le réticule au point avec la loupe g; on agit sur le bouton qui commande la crémaillère, de manière à amener ce réticule dans le plan focal principal de la lentille e; on arrive à ce point lorsque les images des traits c, fournis par la lentille à travers les deux trous de 1 m/m., se superposent traits pour traits.

Ce mode de détermination de la distance focale d'une lentille présente les avantages suivants :
1° Grande sensibilité, parce que la déformation de l'image est plus visible quand elle n'est pas de même grandeur dans les diverses directions.

2° Facilité de déterminer la distance focale comme moyenne de deux mesures, en faisant superposer les six traits en cinq ou en quatre, en avant ou en arrière du plan focal.

L'écran percé de deux trous, qui est près de la lentille, a encore un avantage important : c'est qu'il masque les rayons centraux; or, c'est juste à ce point que se forme la bulle d'air lorsqu'on emploie des liquides très volatils.

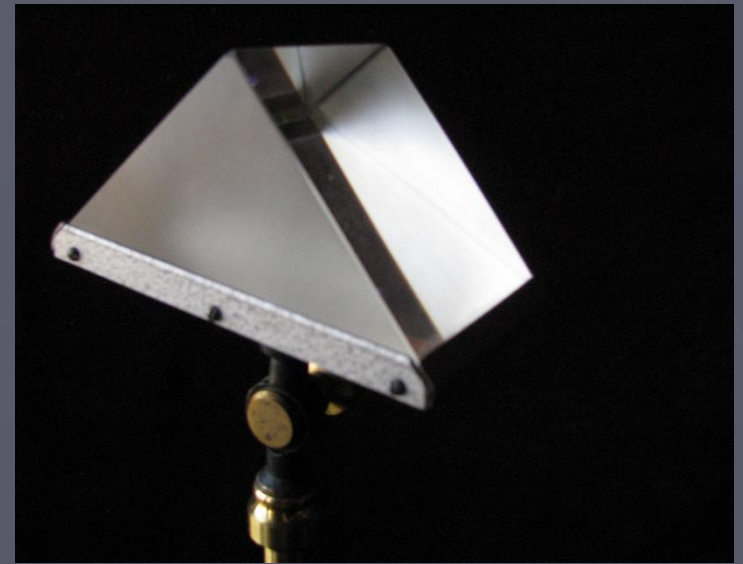
Nous avons vu que la lentille e peut occuper deux positions distantes de 50 m/m., cette disposition est nécessaire pour la mise au point dans le cas où le tirage de la lunette ne serait pas suffisant; on éloigne la lentille de 50 m/m. de sa position première en retournant le manchon porte-lentille.

La lentille a été calculée pour donner une distance focale de 0^m,150 à 0^m,250 pour les liquides

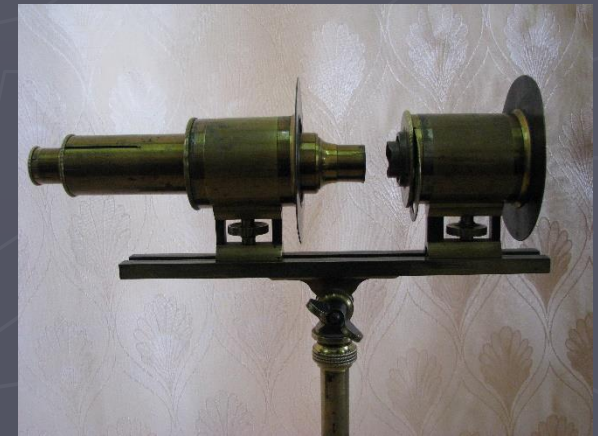
Ph. PELLIN, ingénieur civil, successeur

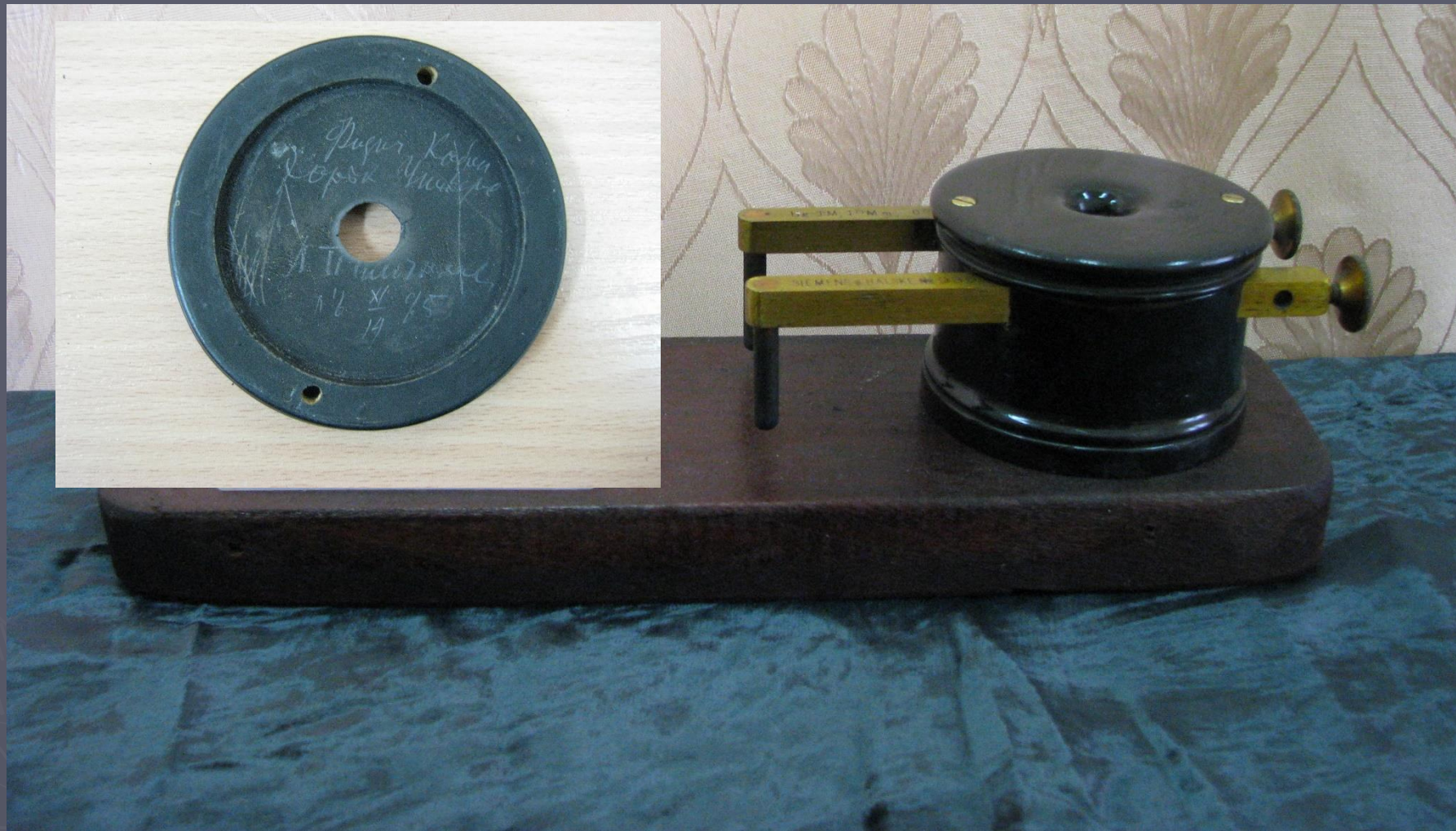

**“Чарівний ліхтар”
Дюбоска.**

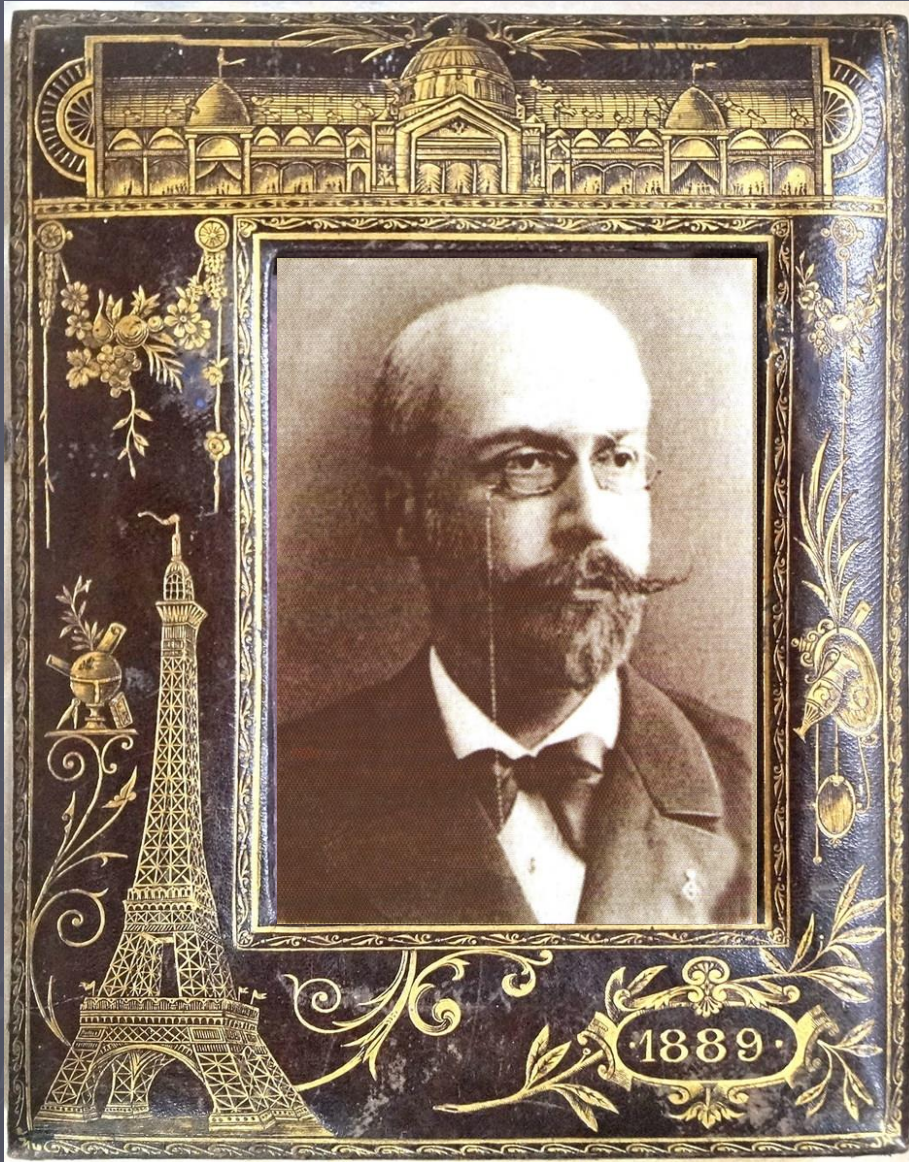
Оптичні прилади, які були придбані М.Д. Пильчиковим у Дюбоска для фізичного кабінету Харківського університету.

Еталонний резистор фірми Сіменс і Гальскі, придбаний М.Д. Пильчиковим за власні кошти у 1885 році і подарований фізичному кабінету Харківського університету, про що засвідчено його автографом на кришці приладу.

Пильчиков М.Д. брав участь у Всесвітній міжнародній виставці 1889 р. у Парижі. Там він, зокрема, познайомився з Густавом Ейфелем - творцем Ейфелевої вежі.

М.Д. Пильчиков брав участь у роботі 2-го Міжнародного конгресу електриків, який відбувся 24-31 серпня у 1889 р. у Парижі. Російську делегацію на цьому конгресі очолював Столетов О.Г.

Столетов Олександр Григорович

~~III~~
685

~~III 605~~
15037

ОСНОВЫ УЧЕНИЯ

ОБЪЕМ

~~I 6~~
I 111

ЭЛЕКТРИЧЕСТВЪ

Ж. ЖУБЕРА

~~III 605~~

Профессора Ролленевской Коллегии въ Парижѣ

ПЕРЕВОДЪ СЪ ФРАНЦУЗСКАГО

П. В. Преображенскаго, В. П. Минина и Т. И. Вяземскаго

ПОДЪ РЕДАКЦІЕЙ

Проф. А. Г. Столѣтова

415

~~15037~~

СЪ 323-МЪ РИСУНКАМИ ВЪ ТЕКСТѢ

МОСКВА.

ИЗДАНИЕ КНИЖНАГО МАГАЗИНА А. ЛАНГА.
1889.

3198

ОСНОВЫ УЧЕНИЯ

ОБЪЕМ

ЭЛЕКТРИЧЕСТВЪ

Ж. ЖУБЕРА

Инспектора Парижской Академіи

ПЕРЕВОДЪ СЪ ФРАНЦУЗСКАГО

П. В. Преображенскаго, В. П. Минина и Т. И. Вяземскаго

ПОДЪ РЕДАКЦІЕЙ

Проф. А. Г. Столѣтова

~~III 286~~

478980

~~15037~~

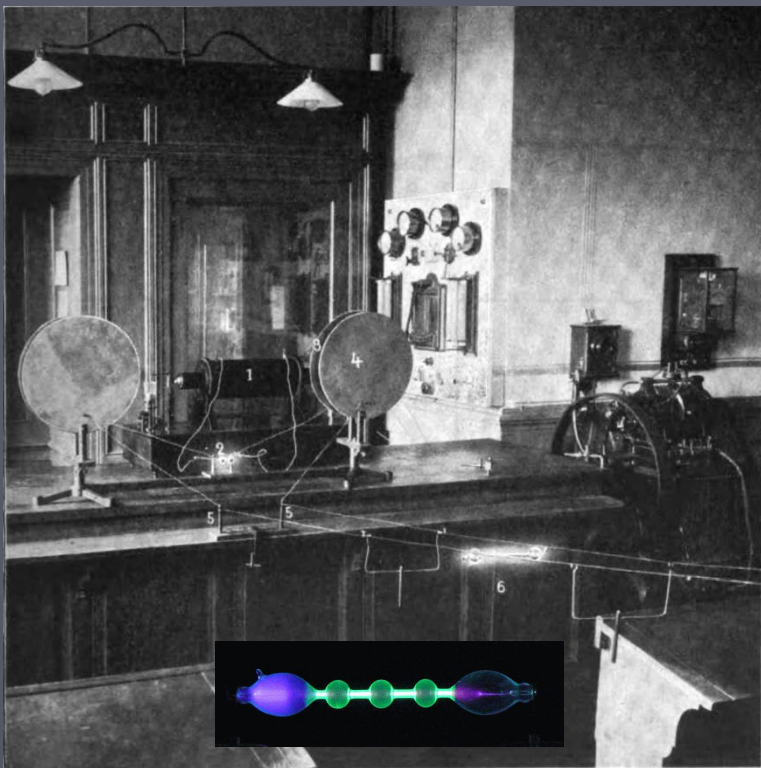
ИЗДАНИЕ 2-е

пересмотрѣнное и дополненное

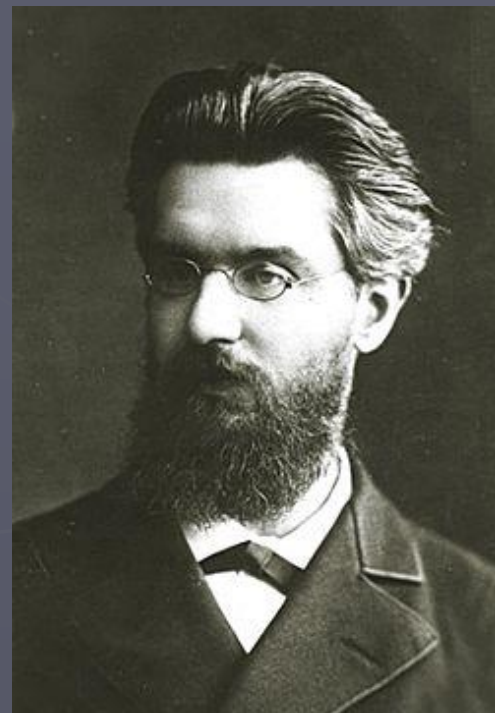
СЪ 371-МЪ РИСУНКОМЪ ВЪ ТЕКСТѢ

5721
LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

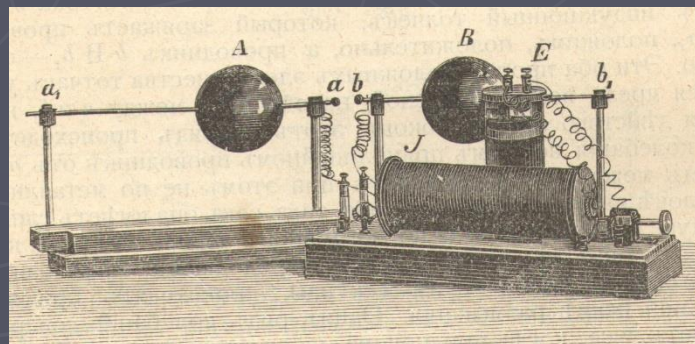
415

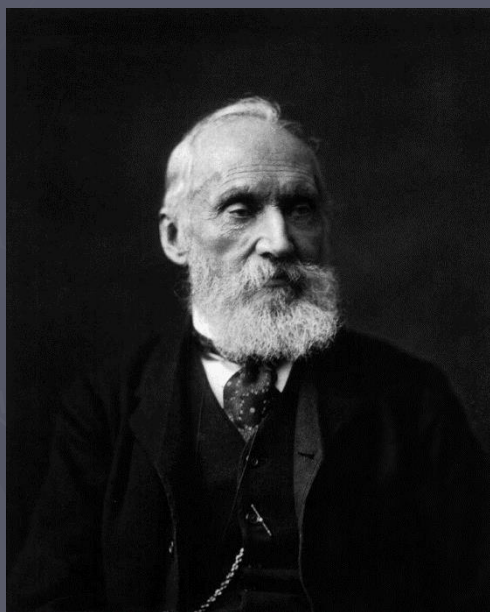
На одному із засідань Міжнародного конгресу електриків М.Д. Пильчиков вперше побачив досліди Генріха Герца, які показав професор Єгоров М.Д. Ці досліди є фізичною основою принципів бездротової телеграфії і радіокерування, прилади для яких у подальшому почали розроблювати О.С. Попов, Г. Марконі та М.Д. Пильчиков.

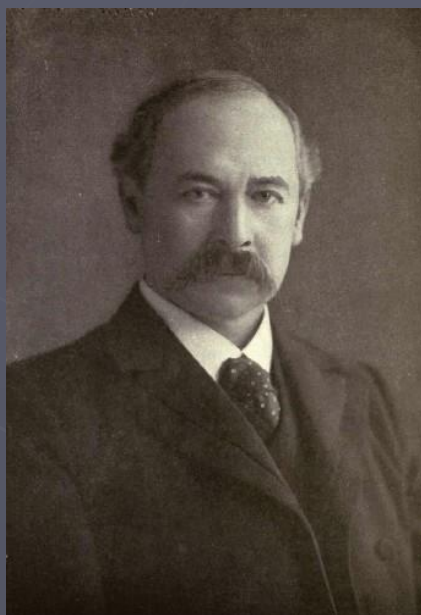
Єгоров Микола Григорович

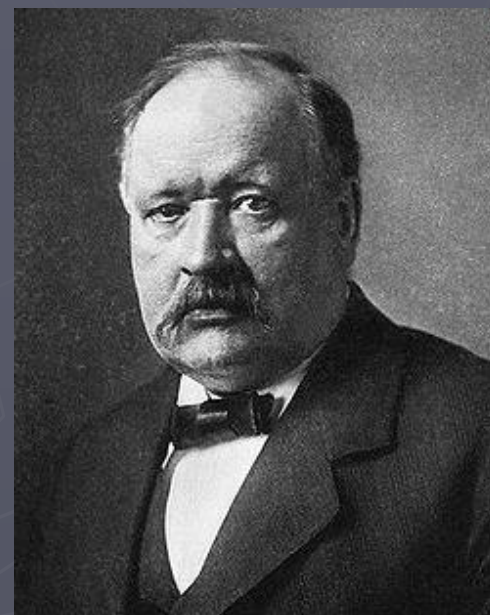
Серед зарубіжних вчених, які брали участь у роботі конгресу, були, зокрема, французські фізики: Маскар, Ліпман, Жубер, англійці: сер Уільям Томсон, Сільвус Томсон, Форбс, Юз, швед Арреніус, а також інші відомі дослідники.

Уільям Тóмсон,
лорд Кéльвин
(William Thomson,
1st Baron Kelvin)

Сільванус
Томсон

Свáнте Áвгуст
Аррéніус (Svante
August Arrhenius)

16 грудня 1889 року М.Д. Пильчикова було призначено виконувачем обов'язків екстраординарного професора Харківського університету. Це послужило для нього стимулом для активізації організаційної, наукової, викладацької та просвітительської діяльності. Про це, зокрема, свідчать Протоколи засідань та Праці фізико-хімічної секції товариства дослідних наук.

1893. 43426

TRAVAUX DE LA SECTION PHYSICO-CHEMIQUE de la Société des sciences expérimentales (à l'Université de Kharkoff). т. XXI.

ТРУДЫ ФИЗИКО-ХИМИЧЕСКОЙ СЕКЦИИ ОБЩЕСТВА ОПЫТНЫХ НАУК

при Императорскомъ Харьковскомъ Университетѣ.

Годъ XXI.

I. ОТЧЕТЫ О ЗАСѢДАНІЯХЪ въ 1893 г.

ХАРЬКОВЪ. Типографія Адольфа Дарре. 1894.

1893
26/11/25

Отчетъ о годичномъ засѣданіи 29 Января 1892 года.

Присутствовали 23 члена: С. С. Аксеновъ, В. В. Александровъ, Д. Л. Давыдовъ, Д. Г. Дмитрашъ, П. Д. Жуковъ, Е. Л. Зубашевъ, А. М. Изъевъ, В. Л. Кирпичевъ, Д. А. Кутневичъ, Н. П. Лазаревскій, А. П. Лидовъ, Ю. Ю. Моттэ, И. П. Осиповъ, В. П. Пашковъ, Н. Д. Пильчиковъ, А. К. Погорѣлко, М. П. Рыбалкинъ, Н. В. Рязанцевъ, Ф. А. Слоневскій, Л. Г. Спасскій, А. П. Ситниковъ, В. О. Тимоѣевъ и А. Д. Чириковъ.

1.—Прочитанъ и утверждёнъ собраніемъ отчетъ № 1.
 2.—Предсѣдатель секціи заявилъ, что имъ лично принесена благодарность медицинской секціи за присылку проекта устава, а также, что онъ вошелъ въ соглашеніе съ медицинской секціей о совмѣстномъ ходатайствѣ по поводу измѣненія устава.

3.—И. П. Осиповъ прочелъ статью „Термохимическій методъ сожженія въ его историческомъ развитіи“. Статья, нося историко-критическій характеръ, имѣла цѣлью показать, по сколько прежде созданные методы сожженія участвовали въ выработкѣ современнаго и точнѣйшаго изъ всѣхъ—метода калориметрической бомбы.—Эта статья полностью будетъ помѣщена въ приложеніяхъ къ трудамъ Секціи.

4.—Н. Д. Пильчиковъ изложилъ результаты своихъ наблюденій надъ поляризациею неба луною и демонстрировалъ фотополяриметръ академика Корню. Статья печатается въ Comptes rendus.

5.—В. О. Тимоѣевъ сообщилъ замѣтку по поводу растворимости сулемы въ спиртахъ.

Въ засѣданіи физико-химической Секціи 31-го Октября 1891 года докладчикъ въ своемъ сообщеніи о растворимости различныхъ веществъ въ спиртахъ метилового ряда упоминалъ между прочимъ и о кривыхъ растворимости сулемы въ спиртахъ метиловомъ, этиловомъ и пропиловомъ, но не привелъ подробныхъ данныхъ. Въ виду появленія на дняхъ въ № 3 Comptes rendus за 1892 годъ статьи г. Etard'a, въ которой также

Пильчиковъ Н. Материалы къ вопросу о мѣстныхъ аномаліяхъ земнаго магнетизма. 1888.

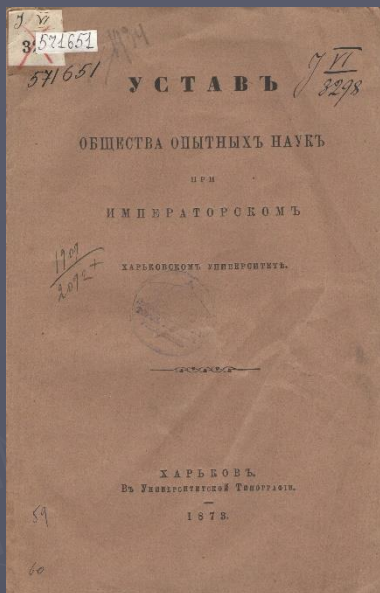
- Обобщеніе метода Гз-Люссака опредѣленія постоянной капиллярности жидкости.
- О нѣкоторыхъ новыхъ выводахъ наименьшаго отклоненія луча призмю.
- Къ вопросу о выводѣ законовъ Декарта изъ начала Гюйгенса.
- О зеркальномъ методѣ измѣренія угловыхъ вариаций.
- Объ оптическомъ анализѣ реакцій двойнаго обмена въ присутствіи растворителя.
- Градъ 11 Юля 1884 года въ Харьковѣ.
- О практической метеорологіи (публичная лекція). 1891.
- Метеорологическій конгрессъ въ Парижѣ 19/26 Сентября 1890. 4 письма.
- Propriété du minimum de déviation dans la prisme.
- Sur la théorie des anomalies magnetiques.
- Sur la polarisation électrolytique par les métaux.
- Sur les variations dans l'intensité du courant pendant l'électrolyse.
- Sur la force électromotrice de contact.
- Sur la phase initiale d'électrolyse.

Proceedings of the California Academy of Sciences. San-Francisco. 1889. Vol II.

Proceedings of the Cambridge Philosophical Society. Vol. VII. Part II, III, IV, V.

11)	Н. Д. Пильчиковъ.	наблюденія надъ плотностью пара маленоваго ангидрида.
12)	"	—Результаты наблюденій надъ поляризациею неба луною и демонстрированное фотополяриметра Корню.
13)	"	О боковой свѣтлности опалесцирующихъ срединъ (демонстр.).
14)	"	О двойныхъ электрическихъ слояхъ.
15)	"	О расширеніи хлора подъ вліяніемъ свѣта (демонстр.).
16)	"	О сферическомъ разрядѣ электричества (демонстр.).

М.Д. Пильчиков разом з Осиповим І.П. вдосконалили Статут товариства дослідних наук та впорядкували випуск його праць.

— 3 —

УСТАВЪ
ОБЩЕСТВА ОПЫТНЫХЪ НАУКЪ
ИМПЕРАТОРСКОМУ ХАРЬКОВСКОМУ УНИВЕРСИТЕТУ.

§ 1. Общество разделяется на две секции: а) физико-математическую, и б) секцию зоологических наук. Обе секции общества по-прежнему имеют общие собрания для обсуждения проектов, касающихся интересов общего общества, и отдельные заседания для научных сообщений по предметам, входящим в круг занятий секций по принадлежности; во каждой одной секции предоставляется право участвовать, по желанию, и ее отдельным заседаниям другим.

§ 2. Членами общества могут быть: преподаватели физико-математического и зоологического факультетов харьковского университета, преподаватели опытных наук из семинарии и лицейных учебных заведений г. Харькова, студенты, оставленные при университете для приготовления к профессорскому званию по двум высшимшим факультетам, лаборанты,

добротами общества и отдельным секций, ведут переписку, делают объявления от имени общего собрания и секций и надзирают за порядком в собраниях.

§ 7. Секретаря-редактора ведут протокола заседания, который по прошению своей специальности. Число секретарей определяется по числу главных наук, входящих в круг занятий общества. Пред назначенным заседаниями секретаря распределяют между собой живущие в виду общества, за исключением вторых и третьих пообразованных или прочей выходящих из секретарей общества сданы по принадлежности предметы.

§ 8. Казначей призывает взносы членом общества, расходуя принадлежащие ему суммы и их употреблении их представляет, в установленном строю, отчет обществу.

§ 9. Во протоколах заседаний общества и секций вносятся краткие замечания из сообщений, доставляемых самим авторами, или, в-соответствии, их заявления, которые выносятся от имени общества и записаны секретарями. Обязательная редакция протоколов лежит на обязанности секретарей-редакторов.

§ 10. Общество получает протокола заседаний секций из принадлежавших из протоколов заседаний совета Императорского харьковского университета. Кроме того, общество, если будет иметь на то средства, может выкупать, по взору казначейки особенно интересным материалам, сборники статей или заглавия: «Труды общества опытных наук при харьковском университете»; вообще же оно не публикует докладов секций сво-

— 3 —

процессора и редактора факультетских лекций, а равно вся вообще лица, интересующиеся и занимающиеся науками, входящими в программу занятий общества.

§ 3. Лица, занимающиеся науками, входящими в программу занятий общества, и желающие поступить в его члены, предлагаются тремя членами общества и бюджетуются в обществе его собрания.

§ 4. Члены общества собираются периодически в заседания и собрания в сих заседаниях как самостоятельными свои исследования, так и рефераты о важнейших открытиях, сделанных в России и из западной Европы. При этом, лекция, дающая сообщения, повторяется, по возможности, через собрания вь опыты, которые служат основанием его собственного или реферированного им исследования. Каждому присутствующему предоставляется, по окончании сообщения, делать по поводу его свои замечания.

§ 5. Каждая секция избирает посредством баллотировки из своей среды на один год председателя и, на случай отсутствия его, товарища председателя и секретарей-редакторов. В общих собраниях общества председательствуют один из председателей секций, избранный общим собранием на один год. Казначей избирается общим собранием на один год для общих секций.

§ 6. Председатели секций и председатель общего собрания суть председатели общества опытных наук при императорском университете и членами урядовыми и лицами. Они руководят

— 4 —

их членами, читающими в заседаниях общества и содержание которых враздѣ сообщено из протоколов заседаний общества.

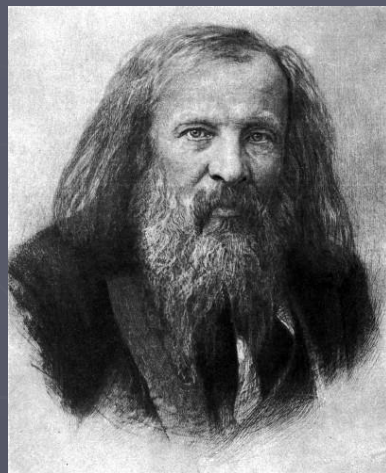
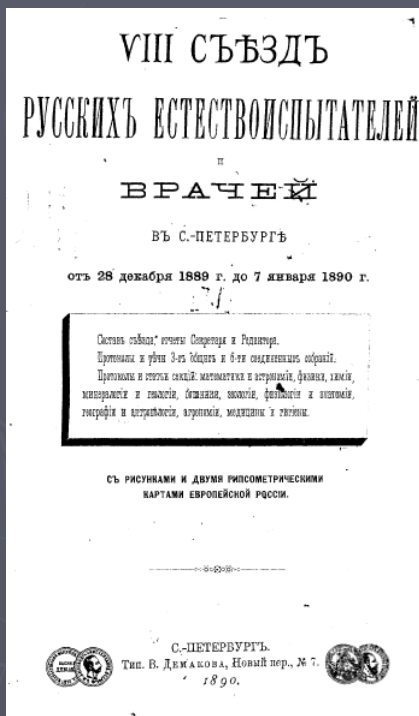
§ 11. Каждый член общества имеет ежегодно в казну общества 6 руб. сер. в срок, который имеет быть определен собранием членом при первоначальном отгараии заседания общества. Собрания имеют распоряжаться — на заседания общества, покупку журналов и книг и другие потребности. Предметы, на которые могут быть употреблены суммы общества, определяются собранием его членом.

§ 12. Журналы и книги, публикуемые обществом или жергунские книги-либо в пользу общества, циркулируют между его членами по порядку, установленному собранием членом. По прочтении, они передаются казначей общества, который ведет их списки. Каждый член общества может пользоваться его библиотекою.

§ 13. Члены общества имеют пользоваться его библиотекою, а также и другими предметами, принадлежащими обществу, по мере возможности, в том же порядке, в котором они пользуются библиотекою. Члены общества имеют пользоваться ее библиотекою, а также и другими предметами, принадлежащими обществу, по мере возможности, в том же порядке, в котором они пользуются библиотекою.

571651

У грудні 1889 р. М.Д. Пильчиков взяв участь у роботі фізичної секції VIII-го з'їзду російських дослідників природи та лікарів. Він виступив з доповідями, познайомився та спілкувався з відомими російськими фізиками та фізико-хіміками, які брали участь у роботі з'їзду.

Менделѣев Дмитро
Іванович

Лѣбедѣв
Петро
Миколáйович

Попов
Олексáндр
Степáнович

У 1890 р. М.Д. Пильчиков виступив одним із засновників журналу “Метеорологический вестник”, в якому публікувались результати метеорологічних та геофізичних досліджень, а також популяризувалось значення метеорології для практики. У цьому журналі М.Д. Пильчиков публікував результати своїх досліджень. У 1893 р. ним, зокрема, була опублікована стаття «Об исследовании высших слоев атмосферы». У цій статті вчений запропонував конструкцію і описав принцип дії прообразу сучасного скафандра, якого він назвав **портаеронавтом**.

тому конгресі.

Дуже цікавою працею Пильчикова цього періоду була стаття про дослідження вищих шарів атмосфери, вміщена 1893 р. в «Метеорологическом вестнике». Учений запропонував конструкцію портаеронавтів — спеціальних герметизованих алюмінієвих бачків з ілюмінаторами для спостережень. Портаеронавти мали підвішуватися до аеростатів.

Автор статті спочатку відзначив, що польоти на повітряній кулі з науковою метою принесли чимало важливих результатів для метеорології, особливо з фізики атмосфери. Проте висхідні польоти лишається незначною. «Що робиться там, далі, — запитує учений, — де панує вічна зима, де, розсіпаючись вогнистими слідами, мчать метеорити, де розріджене повітря стає провідником електрики, утворюючи низку багату в чому загадкових і незвичайних явищ північного сяйва? Але чи назавжди сховані від людського ока ці дев'ять десятків повітряної оболонки земної кулі, чи все-таки раніше або пізніше ми проникнемо у вищі шари атмосфери?»

Далі Пильчиков описав вдалі спроби французького вченого Густава Герміта у запуску паперових надувних куль із приладом на висоту понад вісім кілометрів. Щоб уможливити підйом повітроплавця на 20—30 кілометрів, підкреслює автор, треба усунути згубну дію висотного тиску. «Уявімо собі, що корзину повітроплавця, — пише Микола Дмитрович, — була б... невеликою

¹⁰ Пильчиков Н. Д. Об исследовании высших слоев атмосферы. — Метеорол. вестн., 1893, вып. 3, с. 109.

алюмінієвим циліндром, складеним із двох частин, герметично закритим, з невеликими віконцями в різних напрямках. Поза цим алюмінієвим циліндром міг би міститися якийсь або сітка з різним необхідним приладдям: баластом, якорем, науковими приладами. Для заміни повітря в портаеронавті, — назовемо так алюмінієвий циліндр — можна користатися різними прийомами. Можна вмістити в ньому речовини, що поглинають вуглекислоту і виділяють кисень, або обладнати його автоматичним насосом, який нагнітає би повітря. Огориувши портаеронавт пуховою оболонкою зовні і всередині, ми зменшили б страждання повітроплавця і від холоду, який на висоті в 20—30 кілометрів дуже сильний... Електричні передачі цілком елементарного характеру легко дозволять аеронавтові, не розкриваючи своєї алюмінієвої оболонки, приводити в дію газовий клапан кулі, викидати баласт і виконувати всі інші необхідні в мандріванні операції»¹¹.

Наприкінці статті Пильчиков наголосив: у Росії існує установка, що значно розвинула справу вітчизняної аеронавтики, піднесла її на новий рівень, — Російське технічне товариство, якому й варто здійснити запропонований автором проект.

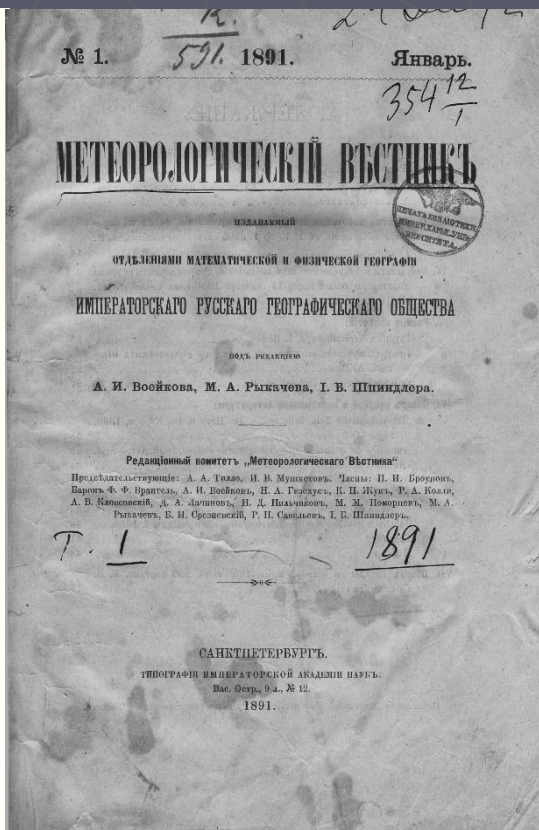
Дослідники історії повітроплавання відзначають, що портаеронавт Пильчикова — один із перших прообразів сучасного скафандра.

Архівні документи свідчать, що й сам Микола Дмитрович планував здійснювати польоти на аеростатах, а можливо, й побудувати портаеронавт. Із цією метою він звернувся 1892 р. до Російського технічного товариства із запитом про основні характеристики аеростата і його вартість. У відповіді за підписом заступника голови товариства відомого російського механіка професора М. М. Герсеванова зокрема зазначалося: «Необхідний для обраної Вами мети аеростат має бути об'ємом близько 300 куб. метрів та побудований із шовкової тканини... Вартість його може становити 2500—2700 крб.» (93, 1). Далі йшлося про те, що куля має наповнюватися воднем, який щотижня треба замінювати, а висота підймання її можлива до 500 м.

На цьому справа, очевидно, й скінчилася, бо знову все сходилося на коштах, яких постійно бракувало. Не могла, мабуть, задовольнити вченого й незначна висота підймання аеростата.

Відзначимо тут, що харківські учні й послідовники Пильчикова після його переїзду до Одеси та пізніше реалізували ідеї свого вчителя й колеги про вивчення високих шарів атмосфери. Уже з 1896 р. в Харкові почалися такі дослідження підняттям метеорографів на повітряних зміях. З 1912 р. метеорологічна станція Харківського університету включилася в роботу міжна-

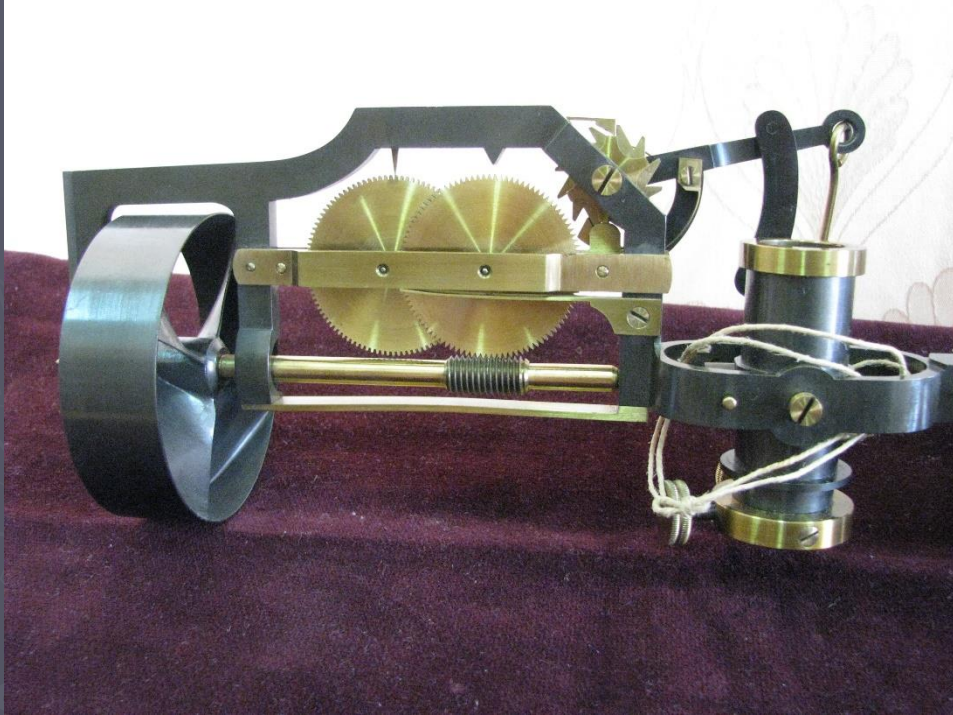
¹¹ Там само, с. 111—112.

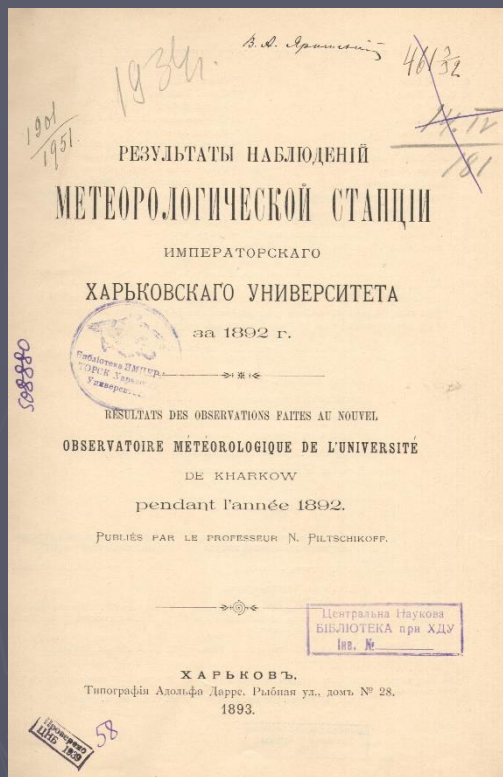
Благодаря его стараниям при физическом кабинете университета было основано магнитно-метеорологическое отделение¹⁾, а в Университетском саду подаль астрономической обсерватории была построена в 1893 году метеорологическая станция, в виде небольшого деревянного дома, стоимостью около 2000 р., с комнатой для наблюдения, помещением для наблюдателя, будками для инструментов. Средства для этого были пожертвованы проф. Пильчиковым и госпожою Головковой. Сюда были перенесены в декабрь того же года инструменты из астрономической обсерватории, где они раньше помещались, и с 1-го января 1894 года до настоящего времени станция продолжает непрерывно работать. Для оборудования станции гео-магнитными приборами Николай Дмитриевич был командирован еще в 1889 году Советом Харьковского Университета в Петербург, в Императорское Русское Географическое Общество, которое ссудило Харьковскому университету серию своих магнитных приборов, освободившихся от полярных экспедиций. Вариационные инструменты были впоследствии установлены в подвале метеорологической станции. Результаты наблюдений университетской станции Николай Дмитриевич начал печатать с 1892 г., и с тех пор они печатаются до настоящего времени. Он же принимал деятельное участие в организации метеорологической сети Харьковской губ., и по его инициативе было устроено несколько метеорологических станций в Харьковской и Курской губ.

У 1891 році за ініціативи М.Д. Пильчикова в Харківському університеті були створені магнітно-метеорологічне відділення фізичного кабінету та метеорологічна станція.

Метеорологічні та фізичні прилади з колекції фізичного кабінету.

Résultats des observations faites au nouvel Observatoire Météorologique de l'Université de Kharkow pendant l'année 1892.

PRÉPARES PAR LE PROFESSEUR
N. Piltchikoff.

Результаты наблюдений, произведенных на метеорологической станции Императорского Харьковского Университета в 1892 г.

ОПЕЧАТАНО ПРОФЕССОРОМ
Н. Д. Пильчиковым.

Читая в течение нескольких лет курс метеорологии в Харьковском Университете и, как при чтении курса, так, особенно, при видении практических по нему занятий постоянно испытывал значительный недостаток вследствие помехи в своем распоряжении метеорологической обсерватории Университета. Осенью 1891 года мною были предложены средства для организации метеорологических наблюдений. Несколько позже директор главной физической обсерватории, академик Г. И. Вильдт, запросил меня, не считая ли бы я возможным завести при университете параллельную метеорологическую станцию в окрестности станции 2-го разряда. Возбудив об этом ходатайство пред. Университетом, и встретив полное сочувствие со стороны Провинции Университетом, ассигнованного одновременное пособие на приобретение метеорологических приборов и со стороны Ректора Университета, М. М. Алексеево, благодаря поддержке которого дело об учреждении станции не затнулось и наблюдения могли быть начаты своевременно. Считаю приятным долгом выразить здесь Провинции Университета и г. Ректору глубокую благодарность от имени молодой метеорологической станции Университета.

Н. Д. Пильчиков.

1

— 2 —

Настоящий отчет содержит свод срочных наблюдений станции за время от 1-го января 1892 г. по 1-е января 1893 г. (нового года). Из сообщаемого здесь метеорологического материала лишь наблюдения над поляризацией атмосферы были уже мною отчасти опубликованы (в отчетах парижской Академии Наук). К отчету присоединены магнитные и вольтметрические наблюдения предшествующего года, индиф. неопубликованы.

Метеорологическая станция Харьковского Университета помещается на северной окраине города, в Университетском саду. Психрометр находился в течение 1892 г. в деревянной клетке в несколько меньших размерах, чем указанные в академической инструкции. Барометры помещены в отапливаемом каменном здании, принадлежащем астрономической обсерватории Университета, которой приносится здесь благодарность за предоставление помещения.

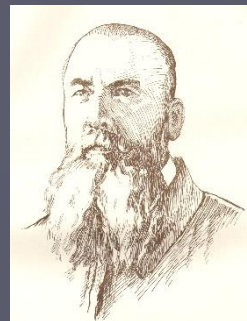
Психрометрические термометры были сравнены с термометром работы Тоннело, выверенным в международном бюро мэри и вёсон¹⁾. Скала барометра Виллда-Фусса сравнена со скалою катетометра работы Дюмуля-Фромана. За поправку барометра принята величина 1,2 мм. сообщенная главной физической обсерватории на основании сравнения стационарного барометра с путевым барометром помощника директора главной физической обсерватории М. А. Рыкачева, посетившего станцию в июле. Из самопишущих приборов были установлены термограф и барограф Рихара.

Обычными метеорологическими наблюдениями велась под моим руководством кандидатом университета И. Пономарь и студентом Волжиным. Им сделана большая часть всех вычислений. Волжин принимал деятельное участие в подготовке материала для настоящего отчета и составил приложенную при отчете графку.

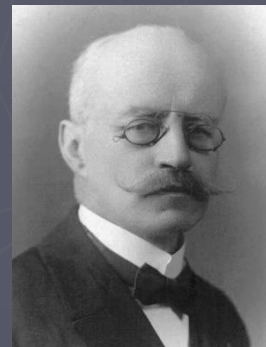
Познакомившись во время моей заграничной командировки в 1889 г. у Корно с его фотополириметром, я выписал впоследствии два прибора Корно и с 1-го июня 1891 г. начал производить по возможности ежедневные измерения поляризации неба. С открытием метеорологической станции наблюдатели начали причесаться к обходу фотополириметра.

Ежечасные магнитные наблюдения над силовыми в Харькове производились студентами VI семестра математического отделения в

¹⁾ В. Севр.

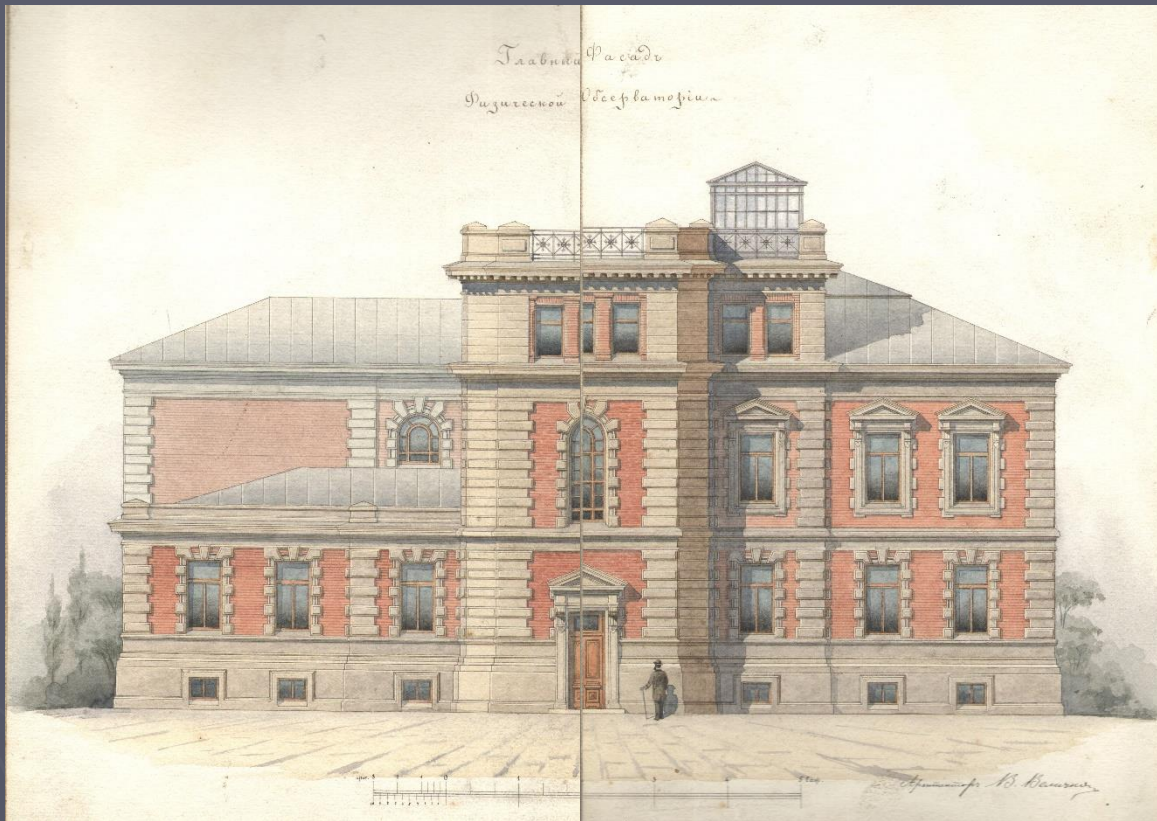

Д. Педаев

Сікора Й. Й.

Заслугою М. Д. Пильчикова було створення ним харківської школи метеорології (В. Волжин, Д. Педаєв, С. Головков, Є. Жижневський, І. Попов, М. Косач, Й. Сікора), перетворення метеорології в практичну науку, застосуванні її результатів у сільському господарстві, на транспорті, кліматотерапії. Разом із О. Клосовським, П. Бруновим, М. Косачем він зробив вагомий внесок у створення метеорологічної системи в Україні. Важливе значення мали його комплексний підхід до вивчення природних явищ землі, води і атмосфери як єдиного цілого.

Величко В.В.

З дозволу керівництва харківського університету М.Д. Пильчиков у 1891 році замовив проект побудови фізичної обсерваторії архітектору А.С. Лиховецелу, який спроектував обсерваторію Новоросійського університету (м. Одеса). Однак ні цей проект, ні інший проект, який у 1894 році був виконаний архітектором університету Величко В.В. на замовлення комісії у складі: А.П. Шимкова, Ю.І. Морозова, О.С. Брію не був здійснений на практиці через брак коштів.

ДНЕВНИКЪ

IX-го СЪЪЗДА

РУССКИХЪ ЕСТЕСТВОИСПЫТАТЕЛЕЙ И ВРАЧЕЙ,

ДНЕВНАКЪ IX СЪЪЗДА ЕСТЕСТВОИСПЫТАТЕЛЕЙ И ВРАЧЕЙ.

Секція Физики.

Добавленіє къ протоколу 7-го засѣданія 9-го января.

Проф. Н. А. Льюимовъ на демонстраціи своихъ опытовъ 9-го января сообщилъ отъ имени завідующаго магнитною обсерваторіей въ Палоскѣ, въ приватъ-доцента С.-Петербургскаго университета Э. Е. Лейста, о новомъ фактѣ, выведенномъ г. Лейстомъ изъ сравненія магнитныхъ наблюденій, въ максимальнаго приливо-отливнаго эпохи. Во время тѣхъ новолуній, при которыхъ разности между склоненіемъ солнца и склоненіемъ луны меньше одного градуса, т. е. во время тѣхъ новолуній, при которыхъ приливы и отливы самые сильныя, по наблюденіямъ за 1889—1892 гг. приливы и отливы замѣчаются значительныя измѣненія въ полной силѣ земнаго магнетизма. Около полудни полная сила на 0,0008 mg. mm. sec. меньше нормальной, а около полудня на 0,0006 mg. mm. sec. больше нормальной величины. Измѣненіе замѣчается главнымъ образомъ по отношенію къ вертикальной составляющей. Такъ какъ опредѣненія силы замѣняются помощью вѣсового способа, то г. Лейстъ полагаетъ, что измѣненія отклоненія могутъ происходить не отъ магнитныхъ свойствъ луны и солнца, а отъ измѣненія силы тяжести на землѣ.

Протоколъ 8-го засѣданія секціи физики совместно съ подсекціей метеорологіи и геофізики 10-го января 10 ч. утра.

Почетный председатель проф. Н. Д. Пильчиковъ, почетный секретарь, за непременіемъ В. А. Поггенциуса, А. В. Бѣльскаго.

Завідующій секціей проф. А. Г. Столетовъ прочелъ пріятельскіе письма проф. Гельсінгфорскаго университета Лемстрема, приславшаго секціи два своихъ межуара.

Завідующій подсекціей метеорологіи и геофізики прив.-доц. Б. И. Среневскій предлагалъ желающимъ записаться въ члены-учредители Русскаго Метеорологическаго Общества.

Сообщенія дѣлали:

Проф. А. В. Кюссовскій. «Описаніе обсерваторіи Новороссійскаго Университета».

Г. Министру Народнаго Просвѣщенія графу Ивану Давидовичу Деллаону угодно было ассигновать сумму на устройство магнито-метеорологической обсерваторіи при Новороссійскомъ университетѣ. Обсерваторія открыта 1-го ноября 1893 г. и служитъ для практическихъ занятій студентовъ и дѣйствительныхъ наблюденій. Всѣ приборы и приспособленія устроены при содѣйствіи механика Тимченко. Докладчикъ демонстрировалъ виды обсерваторіи, отдѣльные приборы и ихъ установку, а также обратилъ особенное вниманіе на анемографъ и дождеграфъ Тимченко.

Батійскійхъ губерніяхъ.

Въ преніяхъ участвовали Э. Э. Н. Д. Пильчиковъ.

ДНЕВНИКЪ IX СЪЪЗДА ЕСТЕСТВОИСПЫТАТЕЛЕЙ И ВРАЧЕЙ.

23

О весьма важномъ дополненіи въ центробѣжной машинѣ, сдѣланномъ механикомъ Тимченко.

Дополненіе, весьма остроумное, заключается въ томъ, что въ систему чувствительныхъ рычаговъ дается выхъ одинаковаго напряженія центробѣжныя силы вращающагося тѣла, скорости и вѣсѣ, и при этомъ же приборѣ можно показывать разности.

Секція отнеслась весьма сочувственно къ оригинальности, засвидѣтельствованной и Кюссовскимъ, и, по предложенію проф. Боргмана, рѣшила въпрямую референтъ представлять значительное брошюры присутствующимъ на засѣданіи Академіи Н. Н. Бекетовъ сдѣлалъ съ ними пріятныя увеличенія молекулярнаго растворенія. Указавъ на то, что предложена Аренуисомъ гипотеза, докладчикъ обращаетъ вниманіе на растора. А именно: пересѣченіе іонности совершается посредствомъ, вследствие этого въ промежутокъ между продуктами обѣихъ: соляныя и лимонная въ тѣхъ болѣе т. е. тѣмъ болѣе растора, раздѣленія продуктовъ обѣихъ тѣмъ болѣе воды находится въ пути тогда измѣненіе сдѣлалъ проф. Н. Н. Ш.

А. Рыкачевъ демонстрировалъ новый походный инструментъ, отъ котораго наклоненія помощью измѣняется по направленію сидѣнія прибора по гальванометру, который на вѣ одну сторону толченія индуктора. Докладчикъ вѣнана дѣленія на кругахъ пути на стеклѣ, вставленномъ въ вѣнана возможность круги сазаванъ и другія приспособленія обсерваторіи, но и въ походный инвентаръ. Докладчикъ указалъ на большое числѣ пунктовъ Батійскійхъ губерніяхъ.

Въ преніяхъ участвовали Э. Э. Н. Д. Пильчиковъ.

28

ДНЕВНИКЪ IX СЪЪЗДА ЕСТЕСТВОИСПЫТАТЕЛЕЙ И ВРАЧЕЙ.

Засл. проф. Н. А. Льюимовъ. «Къ физикѣ падающей и брошенной системы».

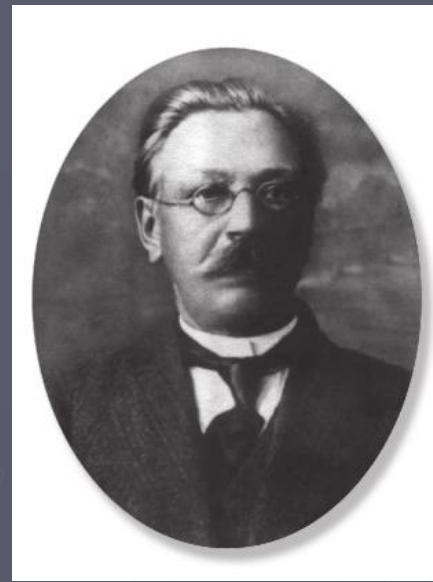
Референтъ объясняетъ и демонстрируетъ свои опыты паденія вращающагося тѣла въ падающей или брошенной системѣ. Были продемонстрированы: прекращеніе во время паденія давленія верхняго шара на ствѣ Архимедова закона при паденіи, прекращеніе качанія шарика вращающагося, притяженіе во время паденія магнитомъ желѣзна шарикомъ въ покое. Кроме того лекторъ демонстрируетъ: сдѣлалъ для показанія новаго принципа образованія пустоты, сдѣлалъ для показанія объясненія теоріи сифона въ томъ видѣ, какъ она излагается въ его сочиненіяхъ, наконецъ, сдѣлалъ для анализа стробоскопическихъ явленій, устроенный въ осуществленіе его идеи механикомъ Новороссійскаго университета г. Тимченко. Въ продолженіе на экранѣ были показаны стробоскопическія явленія прерывистаго движенія, составленные особеннымъ способомъ.

Проф. Н. И. Боргманъ демонстрировалъ лекціонную динамо-машину, устроенную по его указанію механикомъ С.-Петербургскаго Университета В. Л. Франценомъ. Динамо-машинка проф. Боргмана возбуждается электромагнитомъ (шунтъ-двигатель) и можетъ давать одновременно постоянный токъ, систему акустическихъ перебивныхъ токовъ и систему трехфазныхъ токовъ. Докладчикъ показалъ дѣйствіе динамо-машинки при накалываніи лампы и приведенія въ движеніе мотель электрогенераторовъ (акустическихъ и трехфазныхъ) по разсказамъ профессоръ извѣлъ посредствомъ тока отъ машинки основное свойство вращающагося магнитнаго статора.

Проф. А. Г. Столетовъ демонстрировалъ тоновъ съ «химической гармоникой».

П. Н. Лаваль. Демонстрація прибора на приборѣ Фредака былъ демонстрированъ высота звука) органныя и язычковой т. е. о, и и человеческаго рѣчь.

На слѣдующее засѣданіе секціи физики и геофізики избраны почетными членами Н. Д. Пильчиковъ и почетнымъ секретаремъ

Тимченко Йосип Андрійович

У 1894 р. М.Д. Пильчиков був обраний головою на спільному засіданні секцій фізики та метеорології IX з'їзду російських природодослідників та лікарів.

М. Пильчиков був вченим-енциклопедистом, людиною широкої ерудиції й високої культури, що давало йому можливість заявити про себе не тільки як про дослідника в різних галузях фізики, а й як про вченого гуманіста, громадського діяча, європейська освіченість, загальний культурний кругозір якого поєднувались з українським патріотизмом.

Любов до України, її природи, літератури сформувалась у Миколи Дмитровича Пильчикова з дитячих років під впливом батька і збереглась у нього назавжди. Він займався перекладами літературних творів на українську мову, писав ліричні вірші, які друкувались за підписом «М.П.»:

... Весна! Весна! Коло хатини
В садку на кущику калини
Співун великий - соловей -
Співа пісень своїй дружині,
Вітрець несе їх по Вкраїні,
І кожен любить ті пісні,
І кожен рад святій весні.

С430-

Купили. Аполонію
Картин. 17. 1922.

СКЛАДКА

№ 2-й.

АЛЪМАНАХЪ

РОКУ БОЖОГО

1892-го.

СПОРУДИВЪ ВЛ. С. АЛЕКСАНДРОВЪ.

ПРОВЕРЕНО
ЦНБ 1945

Проверено
ЦНБ 1930

vsl
Центральна Наукова
БІБЛІОТЕКА
№ 238570

281

ХАРЬКІВЪ.

Друкарня П. М. Варшавчика, Николаевська, № 1-й.

58

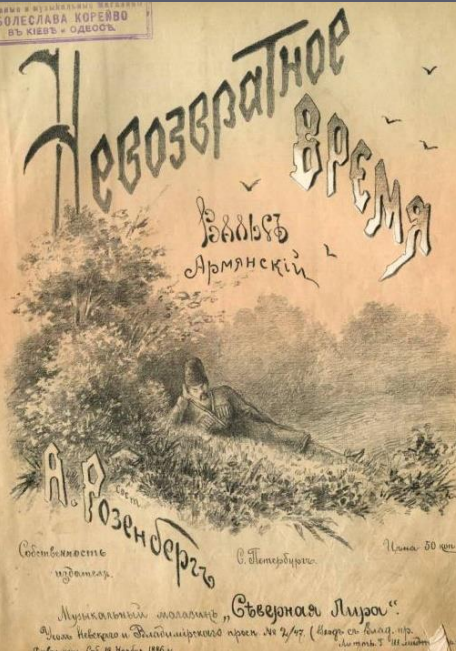
Веснянка.

Весна! Весна! Хто не радіє,
Коли ти прийдешь и повіє
Тепленький витерь зъ-за горы:

Цвітуть садки, лиса, боры
И сонце такъ привитно гріє.
Вертають зъ Верию пташки,
Проснулась ричка. Рыбалки
Затурбувались, поспішають,
Легеньки човники ладнають
И запускають неводы.
Шумлять човны очеретами
И тыхо вслідъ по-за човнами
Плвуть расходочись слиды.
Весна, весна! Коло хатъны
Въ садку на куцику калыны
Спивунъ веселый соловей
Спива писень свой дружины,
Витрець несе ихъ по Вкраини
И каженъ любе ти писни,
И каженъ радъ святій весни...

М. П. . . .

БОГЛАВА КОРЕВЪ
въ КИЕВЪ - ОДЕСЪ.

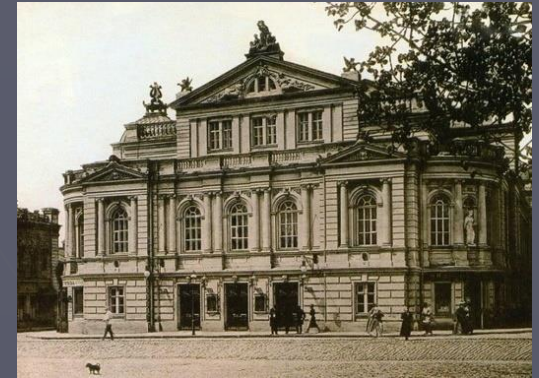
В. Розенбергъ
Составилъ издателъ. С. Петербургъ. Цена 50 коп.
Музыкальный магазинъ "Съвременна Музика".
Центр. Библиотечна и Издательская армия № 2/47 (Киевск. Библ. № 238570)
Литва 3 Шейнманъ

Каталогъ нотъ

2055	Chopin. Nocturnes violon	1 пер.
2066	Ehman. Maurice du salon (violoncello au violon).	1 пер.
2067	Rode. 24 caprices: en forme d'etudes (violin).	1 пер.
2068	Mauser. Composition pour le violon avec accompagnement de piano	1 пер.
2069	Шевченко. Гайдмакіан (танець)	1 пер.
2070	Beriot. Air varié pour le violon	1 пер.
2071	Besekirsky. Souvenir de Varsovie deux mazurkas pour le violon	2 пер.
2072	Кансинскій. Думка (violino et violoncello)	1 пер.
2073	Farberg. Fantasie (violino et violoncello)	1 пер.
2074	Foued. Concertants (piano et violon)	1 пер.
2075	Бернардъ. Братъ и сестра (фортепиано и скрипка)	2 пер.
2076	Vieuxtemps. Ballade und Polonaise (violino)	1 пер.
2077	Beriot. 16 Etudes methodiques (pour le violon)	1 пер.
2078	Herman. Classiques de jeunes violonistes	1 пер.
2079	Vieuxtemps. Fantasie caprice	1 пер.
2080	Армянскій. Невозвратное время (вальсъ)	1 пер.
2081	Vieniawski. Sielanko (piano et violino)	1 пер.
2082	Козловъ. Забыли вы	1 пер.
2083	Bethoven. Air de fidelio (violin)	1 пер.
2084	Alard. Duos pour deux violons	9 пер.
2085	Разныхъ нотъ не цалньныхъ (порваннѣхъ нотной бумаги)	20
Нотъ всего 50		

Крім літературної творчості М.Д. Пильчиков професійно займався живописом і грав на скрипці. Він відвідував концерти, театральні вистави та художні виставки.

Вчений входив до кола діячів просвітницького руху на Харківщині, до яких належали Х. Алчевська, М. Бекетов, В. Данилевський, С. Раєвський, П. Єфименко, О. Потєбня, Я. Щоголів, М. Лободовський, В. Мальований, Разом з Г. Хоткевичем, Х. Д. та Х. О. Алчевськими, О. Зайкевичем, М. Міхновським він активно працював на ниві пропаганди української національної ідеї.

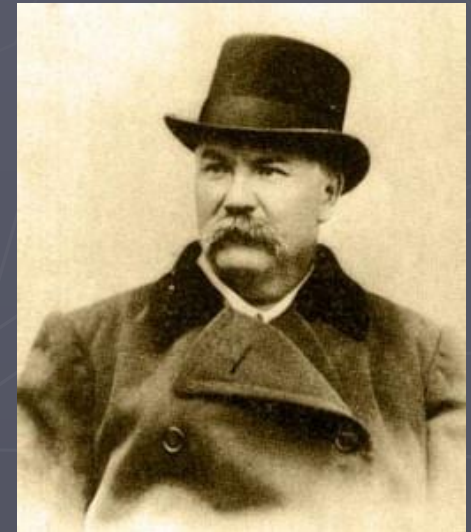
Яків
Щоголів

Міхновський
Микола
Іванович

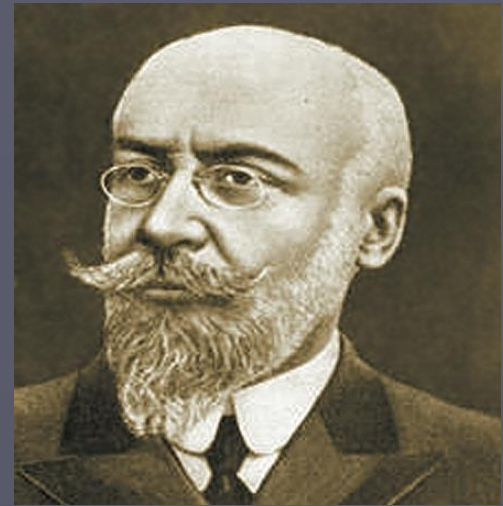

Марко Лукич
Кропивницький

Іван Карпович
Тобілевич
(Іван Карпенко-Карий)

У 1893 році на північній ділянці Університетського саду, що виходить до нинішньої площі Свободи, для любителів велосипедного спорту був побудований циклодром, відкриття і освячення якого відбулося в тому ж році. Головою міського товариства велосипедистів-любителів, заснованого в 1887 році, в 1893-1894 роках був професор Харківського університету М.Д. Пильчиков.

Пильчиков М.Д.

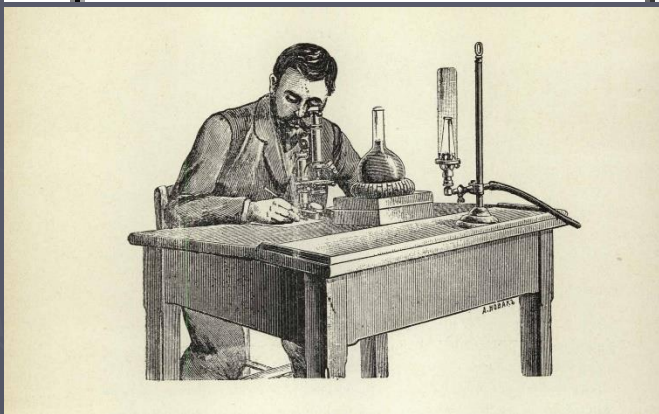
Місце розташування циклодрому вказано на плані Харкова 1895 року.

ХАРКОВСКОЕ ОБЩЕСТВО
ВЕЛОСИПЕДИСТОВ-ЛЮБИТЕЛЕЙ

1887 ГОД

До сихъ поръ мы говорили о тѣснотѣ и неприспособленности лабораторіи только для практическихъ занятій со студентами; но лабораторія должна еще служить и для научныхъ занятій и лаборанта, и самого профессора, и специалистовъ по физикѣ; но для нихъ помещенія совсѣмъ нѣтъ: лаборантъ помѣщается въ мастерской (пл. пѣла 22 кв. м.), гдѣ стоитъ товарный станокъ и гдѣ работаетъ механикъ, а для профессорскихъ занятій служить т. н. кабинетъ профессора, комнатка размѣромъ 6 и 4 метра.

Причини завершення роботи М.Д. Пильчикова в Харківському університеті.

1) Это было вызвано тѣмъ обстоятельствомъ, что въ физическомъ кабинетѣ, находившемся на въ его распоряженіи, Николай Дмитриевичъ не могъ работать, потому что: „неудача недостатка мѣста его работа могла бы практическимъ занятіямъ студентовъ“. См. Н. Д. Пильчиковъ: Материалы къ вопросу о приложеніи термодинамическаго потенциала къ изученію электродинамической механики. Одесса. 1896 г., стр. 3.

**Фізичний кабінет
Харківського університету.
Фото 1904 р.**

Харьковъ. Вокзалъ.

Навесні 1894 року М.Д. Пильчиков звільнився з Харківського університету. Він залишив Харків і переїхав до Одеси. Із 27 червня 1894 року він став працювати в Новоросійському університеті.

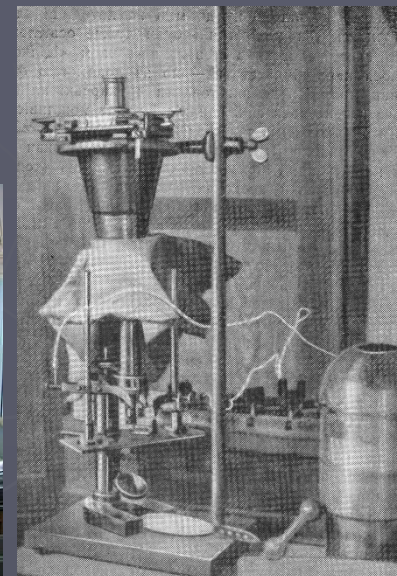
Одесса.—Odessa. № 76.
Вокзалъ.—La gare.

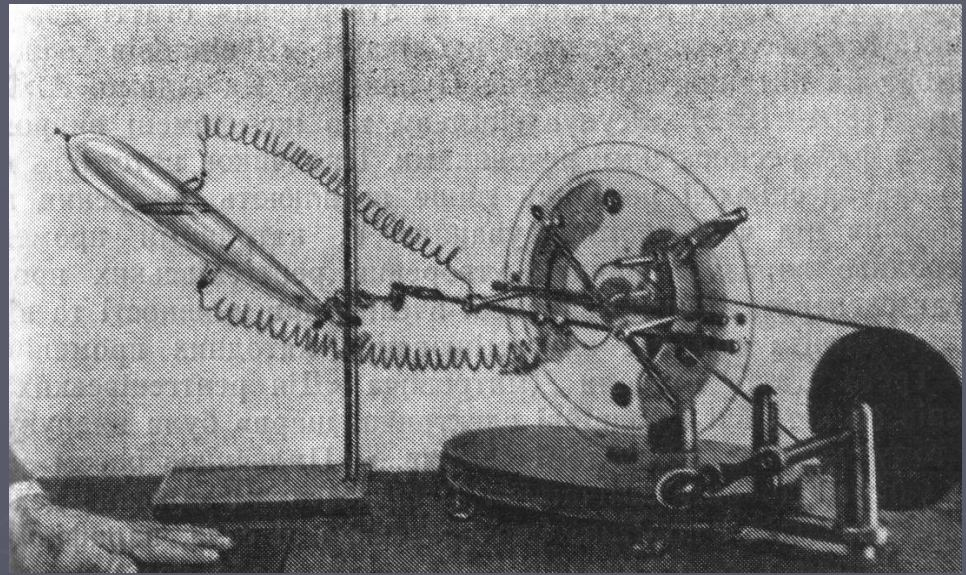
У 1894 – 1902 рр. М.Д. Пильчиков працював на посаді виконувача обов'язків екстраординарного професора Новоросійського університету (м. Одеса), а у 1902-1908 рр. після повернення до Харкова – на посаді ординарного професора Харківського технологічного інституту.

У 1894 – 1902 рр. М.Д. Пильчиков працював на посаді виконувача обов'язків екстраординарного професора Новоросійського університету.

В Одеський період своєї діяльності Н. Д. Пильчиков провів немало виртуозних експериментів по радіосв'язі. Він изобрел спосіб управління різними механізмами і пристроями по радіо. В 1898 г. він вперше продемонстрував ці свої досягнення, тим самим начав в науці отчет наступующому розвитку теле-радіомеханіки. В 1899–1900 гг. він займався експериментальними дослідженнями радіоактивності. В Одесі він організував при Новоросійському університеті вимірельну лабораторію — одну з самих багатих в тогочасних університетах і керував її роботою, підготувавши ґрунт для утворення фізического інститута — першого в Росії по часу спорудження інститута при університетах.

М.Д. Пильчиков зайнявся вивченням рентгенівських променів одразу ж після їх відкриття В.К. Рентгеном у листопаді 1895 року. Свої перші рентгенограми жаби, рака, риби, миші, жука та корала він одержав 19 січня 1906 року.

1) Фокус-трубками называются такие рентгеновские трубки, в которых на пути лучей, несущихся от вогнутого катода, в его фокус помещается какое-либо твердое тело, ударяясь о которое, катодические лучи возбуждают икс-лучи. Фокус-трубки дают гораздо больше икс-лучей, чем обыкновенные круиковы трубки. Они были предложены мною (1896) и с некоторыми видоизменениями вошли ныне во всеобщее употребление.

2) Сообщено Французскому Физическому Обществу 15 декабря 1899г.

КЪ ОТКРЫТИЮ РЕНТГЕНА.

Опыты Рентгена

въ Физической лабораторіи Императорскаго Новороссійскаго Университета.

Задолго до появления въ научныхъ журналахъ обстоятельныхъ статей объ открытіи пр. Рентгена во многихъ городахъ Европы болѣе или менѣе опытные экспериментаторы получили x -лучи Рентгена и приступили къ изученію ихъ свойствъ; въ то же время многими авторитетными теоретиками были высказаны различные взгляды на природу загадочнаго явленія, открытаго пр. Рентгеномъ. Научные журналы вообще, а отчеты Парижской Академіи Наукъ въ особенности, за послѣдніе мѣсяцы переполнены статьями и замѣтками по этому вопросу; въ ученыхъ обществахъ читаются рефераты о лучахъ Рентгена, дѣлаются доклады; для публики новое открытіе излагается въ публичныхъ лекціяхъ и пр. Поэтому мнѣ кажется, что краткое описаніе способа полученія x -лучей, выработаннаго въ Физической лабораторіи нашего университета, и свѣдѣнія о нѣкоторыхъ опытахъ не лишены будутъ интереса.

19 января, когда въ Одессѣ не было еще точныхъ свѣдѣній относительно открытія пр. Рентгена, проф. Н. Д. Пильчиковъ приступилъ къ опытамъ въ этомъ направленіи. Первый же опытъ доставилъ вполне удовлетворительные результаты.

Для полученія x -лучей была взята трубка, послѣдняя названіе лампы Пууа. Лампа Пууа отличается отъ обыкновенныхъ трубокъ Крукса тѣмъ, что внутри ея помѣщена небольшая слоистая пластинка С, покрытая порошкомъ (сѣрной цинкъ), сильно флуоресцирующимъ подъ ударами катодныхъ лучей. Вспаянный въ трубку дискъ А (катодъ) и другой электродъ В (анодъ) соединились съ борнами небольшой электрофорной машины Фосса (диаметръ вращающагося крута этой машины равенъ всего 26 см.). Катодные лучи отклонялись помощью сильнаго магнита такъ, что, не доходя до слоистой пластинки, попадали на стѣнку трубки между А и С и заставляли флуоресцировать стѣнку желто-зеленоватымъ свѣтомъ. На разстояніи 10—12 сантиметровъ^{*)} подъ трубкой лежала обыкновенная фотографическая пластинка, завороченная въ восемь листовъ черной бумаги, на которую было положено нѣсколько небольшихъ предметовъ. Послѣ 40 минутъ познъ пластинка была проявлена, и на ней совершенно отчетливо обрисовались силуэты лежавшихъ предметовъ. Такимъ образомъ удалился сразу снимокъ показавъ, что найдены простой и удобный приемъ для полученія x -лучей.

Piltchikoff N., "Über die Emission von Rontgenstrahlen durch eine Rohre welche einfluoreszierende Substanz euthalt", *C. r. Acad. Sci. Paris*, vol. 122, p. 461 (24 Febr. 1896).

Piltchikoff N., "Über die Rontgenstrahlen", *C. r. Acad. Sci. Paris*, T. 122, p. 723 (23 Marz 1896); p. 839 (13 April 1896).

Вѣстникъ Опытной Физики

и
ЭЛЕМЕНТАРНОЙ МАТЕМАТИКИ.

№ 286.

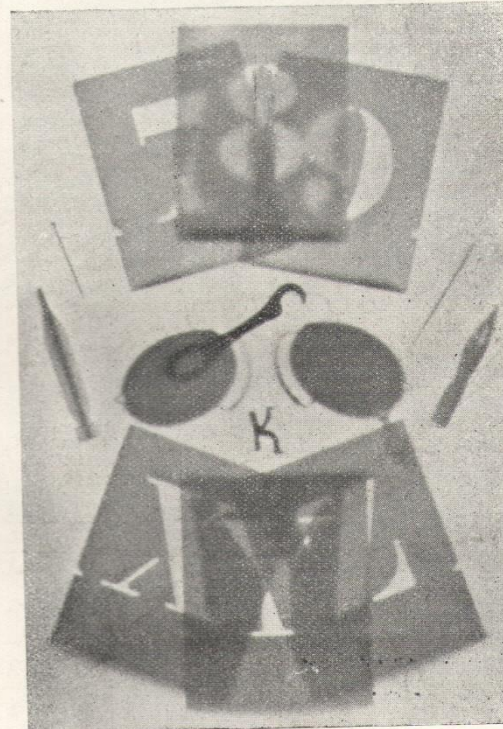
Содержаніе: Радій и его лучи. Проф. Н. Пильчиков. — Новое доказательство трансформации веществ α и β . Пр. Док. В. Казан. — Жизнь и открытiя Ш. Галилеи. — Топка для инкрустаций. Ред. — Научная хроника: Метеорология, переливы слезок атмосферы, Прогноз погоды, солнечных пятен. — Пр. Док. Т. Демелло, Эдуарда Коксера, А. Шора. — Теория Веряста и Шенфельда. — Крат. и зам. сообщ. Док. и инт. сообщения. — Пр. Док. В. Казан. — Различ. методы: Измѣрение проф. Киссера. Пріемы русскихъ въ британскій институтъ. — Заданіе №№ 13, 14. — Заданіе для учащихся №№ 527—541. — Разширя видѣть (3-ей серии) №№ 459, 509. — Отъ редакціи. — Обыкновеніи.

Радій и его лучи.

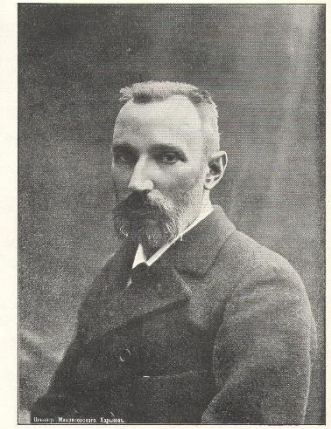
Профессора Н. Пильчикова из Одессы.

Когда—пять лѣтъ тому назад—вюрцбургскому профессору Рентгену удалось получить лучи, открытiя Ленаромъ, въ гораздо большемъ количествѣ, чѣмъ до кому либо удалось раньше, лучи Ленара, привлекли, благодаря своимъ поразительнымъ свойствамъ, не только вниманіе ученыхъ, но и обратили на себя интересъ въ такъ называемой большой публикѣ всего свѣта. Да и какъ было не заинтересоваться этими лучами. Лучи, которые не отражаются ни отъ одного предмета, не преломляются ни одной средой, не поляризуются, не интерферируютъ, не диффрактируютъ—это, очевидно, лучи особаго рода. Ихъ аналогія съ лучами звуковыми, свѣтовыми, электрическими, (электромагнитными) крайне слаба. Въ сущности, аналогія ихъ съ перечисленными выше лучами ограничивается тѣмъ, что, проходя черезъ различныя тѣла, они болѣе или менше ослабляются, поглощаются этими послѣдними. Но и тутъ, такое чрезвычайное поспѣдство, напр., съ лучами свѣта; свѣтовое лучи свободно проходятъ черезъ стекло, киниръ и множество другихъ минеральныхъ лучи Ленара проникаютъ черезъ все тѣла въ большинствѣ случаевъ весьма худо; тогда какъ для свѣтовыхъ лучей черная бумага, дерево,

Радиографія.

Фотографіі, зроблені М.Д. Пильчиковим у променях солей радію.

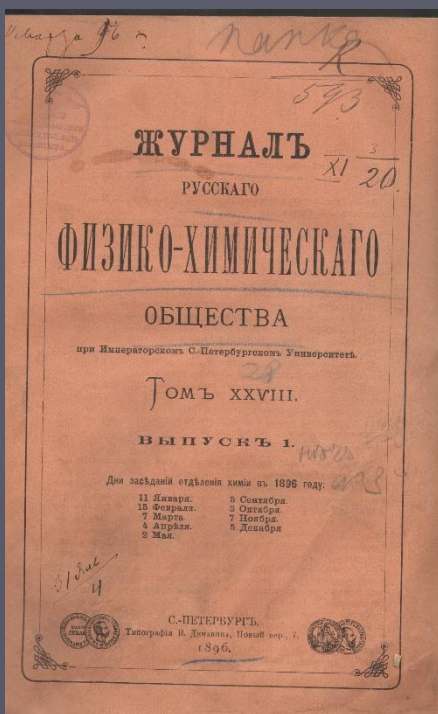
Пьеръ Кюри.
12-го Марта 1859 г. — 6-го Априля 1906 г.

П'ер Кюри

Марія Кюри

Пильчиков М.Д. був один перших дослідників радіоактивності. Він мав дружні стосунки з П'єром Кюри та Марією Склодовською-Кюри.

1896 р.

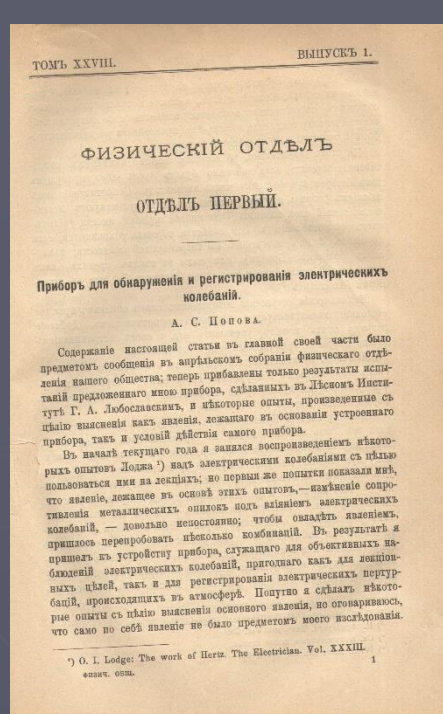
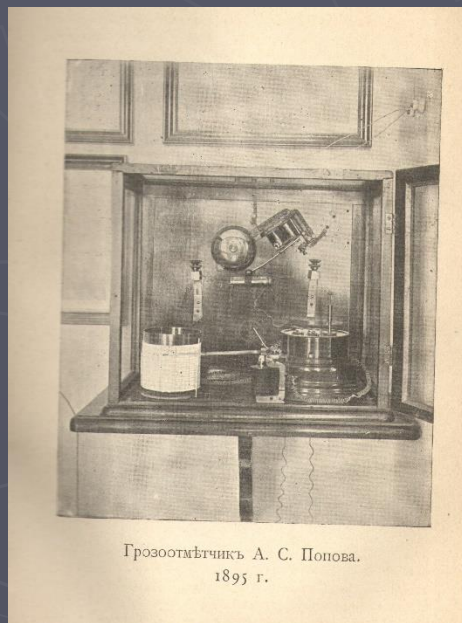
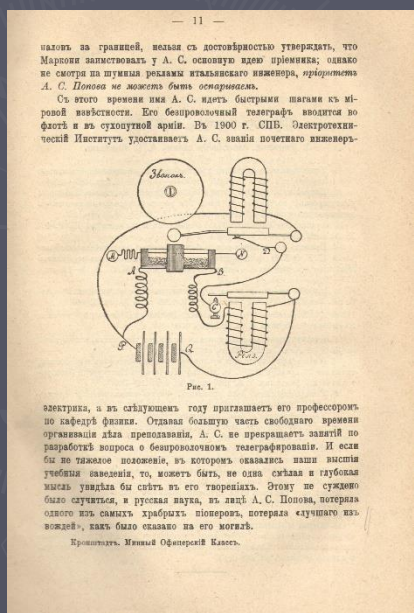

Рис. 16. Залъ заседания Одесскаго отдѣленія Русскаго Техническаго общества, в которомъ выступалъ А. С. Поповъ въ 1897 г.

У вересні 1897 р. в Одесі в Будинку Російського Технічного товариства відбувся 4-й з'їзд начальників телеграфів та залізничних електриків, на якому виступив О.С. Попов із доповіддю "Про телеграфування без дротів на великій відстані". Доповідь супроводжувалася демонструванням дії іскрового радіопередавача і радіоприймача. Асистентом О.С. Попова при показі дослідів був М.Д. Пильчиков.

Грозоотмѣтчикъ А. С. Попова. 1895 г.

ЮЖНОЕ ОБОЗРѢНІЕ

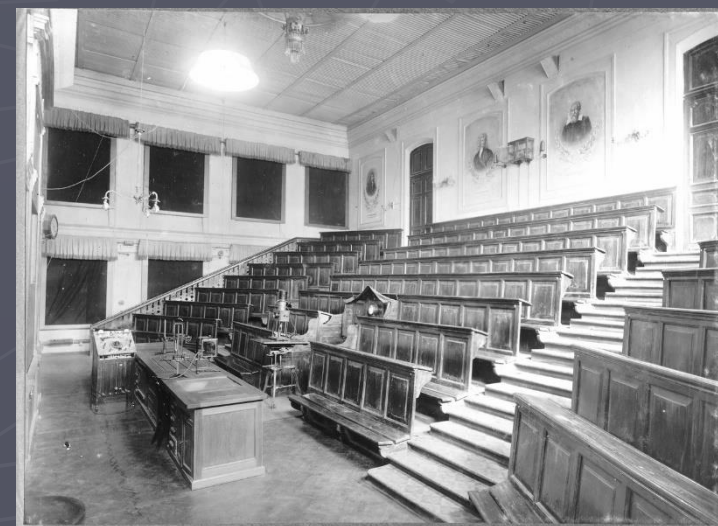
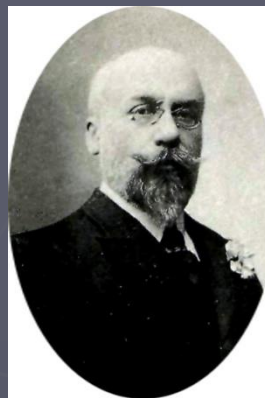
Вже у березні 1898 р. М.Д. Пильчиков продемонстрував результати власних досліджень з бездротової телеграфії.

Объявленная лекция состоялась 25 марта 1898 г. в Биржевом зале Одессы. Опыты и в самом деле оказались необыкновенными. Учёный, как и обещал, посредством радиоволн на расстоянии зажѣг свет в модели маяка, привѣл в движение модель железнодорожного семафора, сделал выстрел из маленькой пушки, наконец, в резервуаре, устроенном прямо в зале, взорвал "мину". При этом для большей наглядности была потоплена модель яхты. Это был первый в мире пример использования радиоуправления.

Къ лекціи профессора Пильчикова. 25-го марта, въ Биржевомъ залѣ, проф. Н. Д. Пильчиковъ прочтетъ публичную лекцію, сборъ съ которой поступитъ въ пользу общества вспомошествованія нуждающимся учащимся въ народныхъ училищахъ г. Одессы. На лекціи будутъ демонстрированы многіе поразительные опыты, о которыхъ недавно говорила заграничная и русская пресса: возможности не передавать телеграммы сквозь стѣны и зданія безъ проволокъ, возможности вызывать взрывъ минъ, удаленныхъ на значительныя разстоянія, не имѣя съ ними никакого сообщенія, производить выстрѣлы изъ орудій, не подходя къ нимъ и помѣстивъ ихъ гдѣ угодно, за стѣнами, за любыми преградами и т. д. По обыкновенію, проф. Пильчиковъ, какъ въ вопросѣ объ электрическихъ волнахъ, точно такъ, какъ раньше въ вопросѣ о лучахъ Рентгена, не ограничился воспроизведеніемъ существующихъ измѣненій, такъ и на настоящей лекціи будетъ показано много новаго. Такковы, напримѣръ, часы, идущіе подѣйствіемъ ударовъ электрической волны, семафоры, могущіе имѣть важное значеніе въ железнодорожномъ дѣлѣ и въ портовой службѣ, электро-эфирный маякъ, въ которомъ зажигается свѣтъ электрической волной.

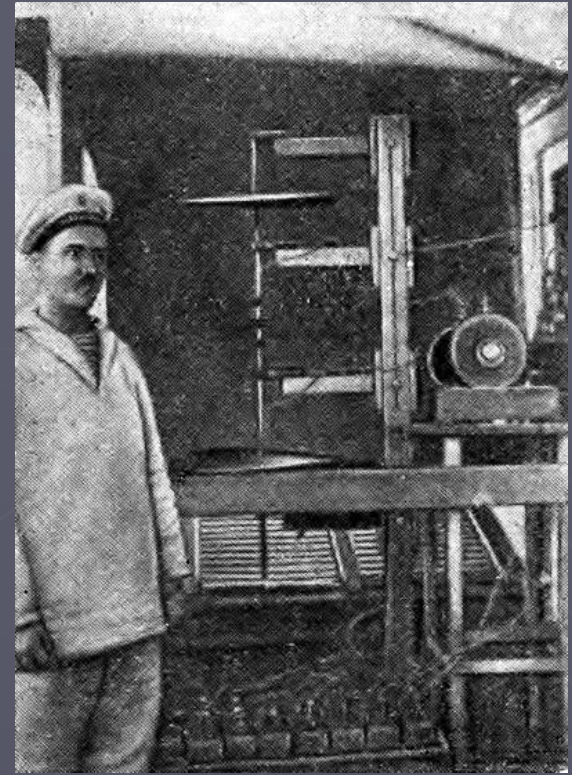
Фотокопія замѣтки з одеської газети «Южн. обозрѣнне» від 23 березня 1898 р., де повідомляло про лекції М. Д. Пильчикова про безпроводову телеграфію.

У 1902-1908 рр. – Пильчиков М.Д. працював на посаді
ординарного професора Харківського технологічного інституту.

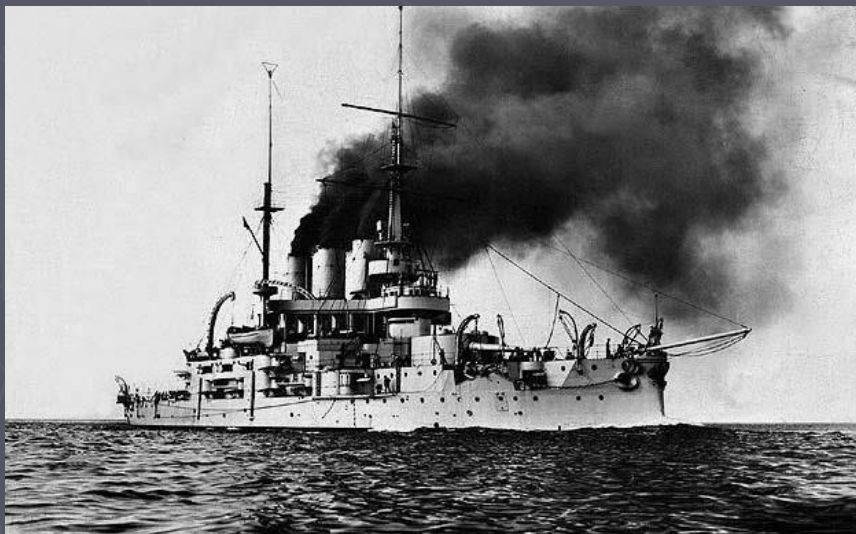
С 31 августа по 4 сентября 1903 года в районе Херсонесского мыса испытывалось предложенное Н. Пильчиковым устройство. Сигналы управления посылала передающая радиостанция с Херсонесского маяка, а принимали приборы изобретателя, установленные на транспорте «Днестр». На радиопередатчике Херсонесского маяка была установлена спираль, дававшая искру 45 сантиметров, камертонный прерыватель обеспечивал возбуждение колебаний нужной частоты. На приемной радиостанции «Днестра» эти колебания выделяла фильтро-резонансная система («протектор» Пильчикова). Опыты прошли успешно. Нормальная работа обеспечивалась на расстоянии 60 миль.

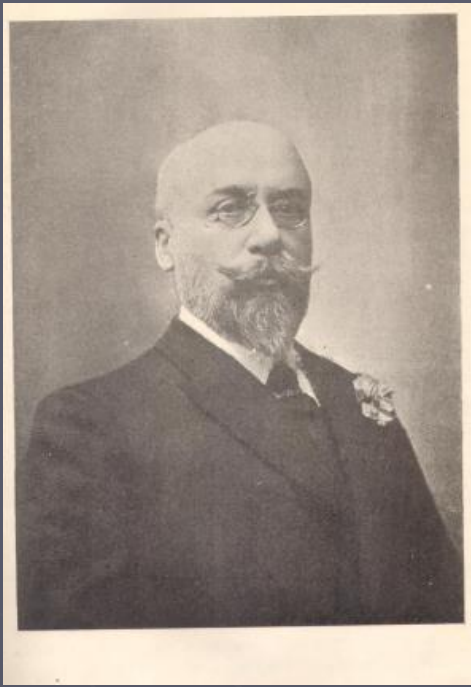
Основні види діяльності з розроблення приладів для бездротової телеграфії М.Д. Пильчикова у ХТІ за звітами, укладеними ним самим, і опублікованими у "Известиях ХТИ".

10) Продолжалъ разработку различныхъ вопросовъ по беспроводной телеграфіи, придумалъ и построилъ новое релэ.

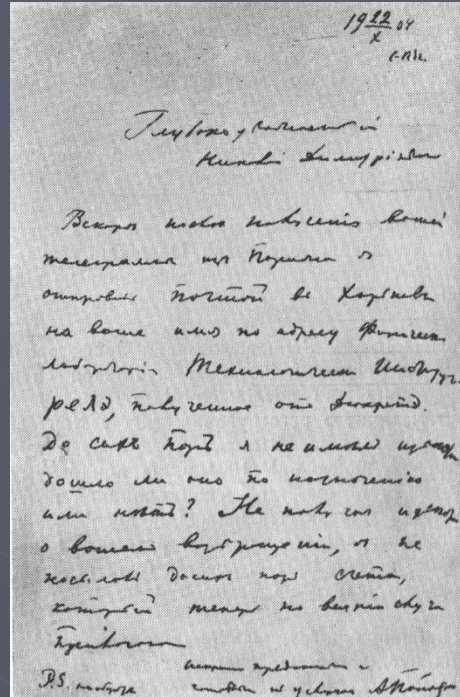
11) Придумалъ и въ модельномъ видѣ изготовилъ новую противуминную защиту для броненосцевъ и крейсеровъ. За работы по беспроводной телеграфіи и противуминной защиты судовъ профессору Н. Д. Пильчикову выражена благодарность Командующимъ флотомъ въ Тихомъ океанѣ отъ 1 сентября 1904 года за № 18.

Реле Дюкрете

Пильчиков М.Д.

Попов О.С.

Глибокошановний Микола Дмитровичу! Незабаром після Вашої телеграми з Парижа я відправив поштою до Харкова на Ваше ім'я за адресою Фізичної лабораторії технологічного інституту реле, одержане від Дюкрете. Досі я не мав звісток, дійшло воно за призначенням, чи ні? Не одержуючи відомостей про ваше повернення, я не надсилав до цього часу рахунок, який тепер при нагоді долучаю. Щиро вдячний і готовий до послуг О.Попов. На звороті. **P.S.** Повторяю ще раз, що коли б реле Вам не було тепер потрібне, то прошу повернути його воно не стане для мене обтяжливим і може бути пущена в діло. О.П.

Реле Ежена Дюкрете

Корабельный радиоприемч
Попова-Дюкрете.

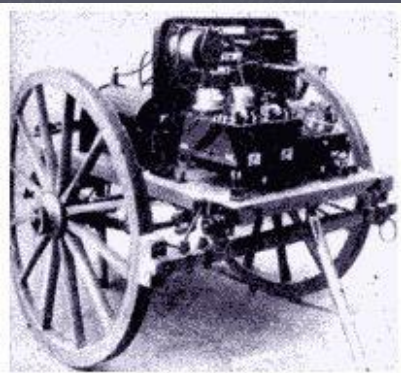
Реле М.Д. Пильчикова (1904 р.) до та після реставрації.

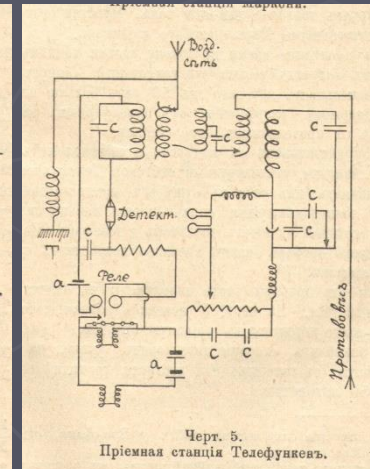
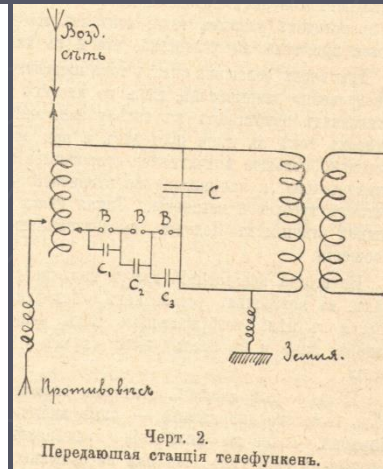
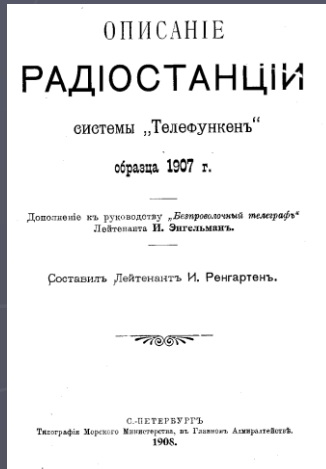
М.Д. Пильчиков за розпорядженням Морського відомства разом зі своїми співробітниками, зокрема з Кутневичем Д.А., на території Харківського технологічного інституту провів дослідження характеристик іскрової радіостанції «Телефункен» з метою розроблення інструкції щодо ефективного використання її мобільної версії, розміщеної на автомобілі з бензиновим двигуном або на двуколці з кінною тягою. Для цього була використана радіостанція «Телефункен», змонтована на автомобілі Котеро і Діжон, придбаного за кошти Морського відомства. Це була перша в Російській імперії пересувна радіостанція, змонтована на автомобілі.

Кутневич Д. А.

Полевая радиостанция на двуколке образца 1904 г.

103110

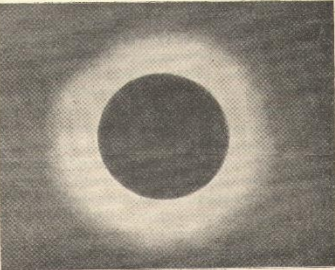
1934

Пильчиков Н. Д.,
[Мониторинг солн. затмения, нояб. в Филиппвилле 30 авг. 1905г.]

Eclipse totale de soleil observée à Philippeville le 30 août 1905
par le professeur N. Piltsehkoff.

Краткий отчет о лѣтней заграничной командировкѣ
въ 1905 году.

Получивъ отъ Харьковского Технологическаго Института заграничную командировку на лѣтнее вакаціонное время для изученія поляризаціи неба во время полного солнечнаго затмения 17/30 августа и для участія въ научныхъ конгрессахъ въ Ливѣжѣ, устранившихся во время всемирной выставки, я, имѣя въ виду присоединить къ моей прямой цѣли путешествіе въ Африку (опредѣленіе поляризаціи неба) фотографированіе солнечной короны во время полной фазы затмения, заказавъ знаменитому парижскому астроному Секретану сконбинированный мною для этой цѣли катодрической фотографическій телескопъ, съ помощью котораго мнѣ и удалось получить десять фотографій затмения на истамбовской пленкѣ, изъ которыхъ два приходится на полную фазу и восемь на частную.

Фигура 1.

На прилагаемыхъ фотографіяхъ даны два снимка: первый-полнаго затмения, второй-частнаго, при которомъ наблюдались trainées lumineuses.

Центральна Наукова БІБЛІОТЕКА при ХДУ

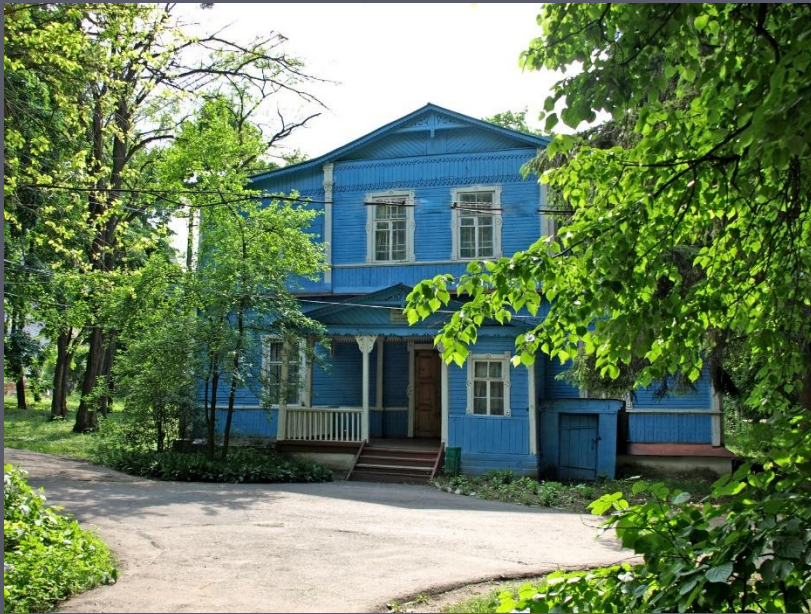
ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВ БІБЛІОТЕКА

Примерно 1938

38

Для досліджень сонячного затемнення у 1905 р. у Філіпвіллі (Алжир) М.Д. Пильчиков скористався сконструйованим ним "фотографічним телескопом", який за його замовленням виготовив парижський оптик Секретан.

Будинок Маклецових (нині – Музей Бермінвод), де часто гостював професор Пильчиков М.Д.

Березовські мінеральні води. Професор Маклецов І.І. з дружиною і дітьми (крайній справа).

Сучасний вид озера в Бермінводах, на берегах якого проф. Пильчиков М.Д. із асистентами проводив свої досліді з радіокерування та оптики.

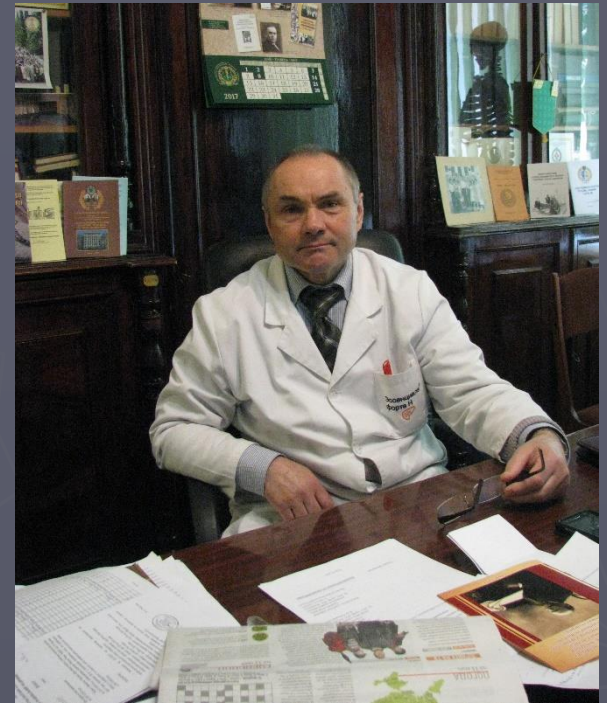
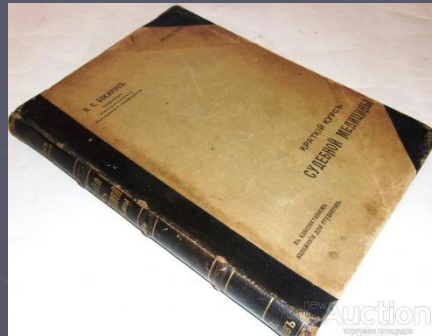
Платонов І.Я.

За офіційною версією вважається, що 6 травня 1908 р. о 7 годині ранку проф. Пильчиков М.Д. покінчив життя самогубством, перебуваючи на лікуванні у приватній клініці для нервовохворих приват-доцента Харківського університету Платонова Івана Яковича.

Заслужений професор
Бокаріус Микола
Сергійович

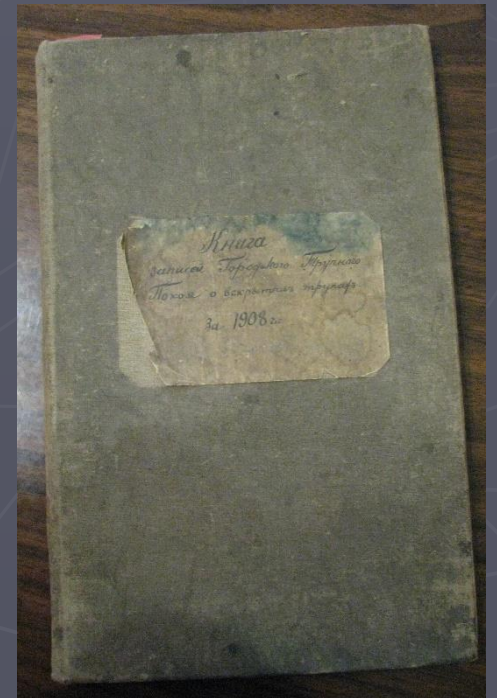

Ольховський Василь
Олексійович, завідувач
кафедри судової медицини,
медичного правознавства ім.
засл. проф. М.С. Бокаріуса
Харківського національного
медичного університету,
доктор медичних наук,
професор.

Ольховський В.О.

№ № по порядку		Званіє, імя, отчество и фамилія.	Літа, вік.	Врози, скряжін.	Обстоятелство, при котрому пролягла смерть.	№ № откритій при котрому призначено дати трупа.
М.	Ж.					
43		Паштуків Михайло Дмитрович	7 Мая 1908	7 Мая 1908	Відкритий у Львівській лікарні	Уч. 1. 1402. 6. 2. 1908. 4 Мая. № 115. Оуд. Оуд. 1. 1. Уч.
			Прийнятий.			
			Кровоотли-кості: м'ясо і серце			
						Вислід: правий шлунок збільшений у порівнянні з лівим шлунком. Серце збільшене.
						Результат: Серце збільшене.
						Мієліт, кров'яні плями на шлунку
						Мієліт шлунку
						Мієліт шлунку

Некрологи на смерть М.Д. Пильчикова.

**Самоубійство професора
Ж. Д. Пильчикова.**

Безжалостная судьба вырвала еще одну
жизнь. Еще одну утрату понесла русская
наука.

† Н. Д. Пильчиковъ.

7-го мая скончался профессоръ Харьковскаго Техническаго института *Николай Дмитриевичъ Пильчиковъ*.

Человѣкъ, глубоко преданный науцѣ, живой и впечатлительный, не имѣвший, какъ онъ самъ говорилъ, ничего и ничего близкаго, кромѣ физики, Николай Дмитриевичъ всегда отличался необычайной нервною и раздражительностью. Не легокъ путь ученаго; но для Н. Д. онъ былъ особенно труденъ, частью по причинамъ, зависѣвшимъ отъ него самого, частью по причинамъ, совершенно случайнымъ. Всегда возбужденный вслѣдствіе многихъ неудачъ и вслѣдствіе часто несправедливаго, а нерѣдко и жестокаго отношенія къ нему людей, Н. Д. болѣзненно реагировалъ на малѣйшее невниманіе, разраставшееся въ его глазахъ въ жестокою обиду. Кто знаетъ, не привела ли къ печальной развязкѣ какая-либо неудача, преувеличенная болѣзненной душой? Въ могилу, во всякомъ случаѣ, придетъ

Товарищи и сослуживцы
вѣщаютъ о кончинѣ профессора Харьковскаго технического
института
**Николая Дмитриевича
Пильчикова,**
послѣдовавшей 6-го мая.
О панихидѣхъ и о днѣ погребенія будетъ объявлено особо.

Состоище при кафедрѣ физики Ж. Т. И.
вѣщаетъ о кончинѣ профессора Харьковскаго технического
института
**Николая Дмитриевича
Пильчикова.**

Профессоръ
Харьковскаго Техническаго Института
и редакторъ *Известій Института*
**Николай Дмитриевичъ
Пильчиковъ**
скончался 6-го мая 1908 г.

Відспівування тіла покійного професора Пильчикова М.Д. відбулося у Рождественсько-Богородичній (Каплунівській) церкві. Поховання тіла відбулось на Іоанно-Усікновенському міському кладовищі 8 травня 1908 р. Студенти на руках несли труну з тілом професора Пильчикова М.Д. від церкви до кладовища.

Рождественсько-Богородична
(Каплунівська) церква

Іоанно-Усікновенське кладовище

Могила М.Д. Пильчикова на
цвинтарі № 13 м. Харкова, на
«площадці знаменитих харків'ян»,

